

EURÓPSKA
KOMISIA

V Bruseli 16. 10. 2013
COM(2013) 700 final

OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE

Stratégia rozširovania a hlavné výzvy v rokoch 2013 – 2014

{SWD(2013) 411 final}
{SWD(2013) 412 final}
{SWD(2013) 413 final}
{SWD(2013) 414 final}
{SWD(2013) 415 final}
{SWD(2013) 416 final}
{SWD(2013) 417 final}
{SWD(2013) 418 final}

PO DVADSIATICH ROKOCH OD SAMITU V KODANI

ZÁKLADNÉ ZÁSADY - PRÁVNÝ ŠTÁT, DEMOKRACIA A HOSPODÁRSTVO

I. AGENDA ROZŠIROVANIA

Pred dvadsiatimi rokmi sa západný Balkán zmietať v konflikte. V tom istom čase sa Európska únia dohodla na podmienkach vstupu budúcich členských štátov do EÚ, známych ako kodanské kritériá. Kodanské kritériá odzrkadľujú hodnoty, na ktorých je založená EÚ: demokracia, právny štát, dodržiavanie základných práv, ako aj dôležitosť fungujúceho trhového hospodárstva. To vydláždilo cestu pre historickú transformáciu a pristúpenie krajín strednej a východnej Európy.

O desať rokov neskôr, v roku 2003 na samite v Solúne, poskytla EÚ všetkým krajinám západného Balkánu jasnú perspektívu členstva v EÚ na základe splnenia nevyhnutných podmienok, najmä kodanských kritérií a podmienok procesu stabilizácie a pridruženia (SAP).

Chorvátsko tieto podmienky splnilo. Keď všetky členské štáty ratifikovali zmluvu o pristúpení, Európska únia privítala 1. júla 2013 Chorvátsko ako 28. členský štát. Chorvátsko je prvou krajinou, ktorá dokončila proces stabilizácie a pridruženia. Pristúpenie Chorvátska je príkladom transformačného a stabilizačného účinku procesu rozširovania a „mäkkej sily“ EÚ.

Ďalším dôkazom sily perspektívy EÚ a jej úlohy v zacieľovaní hlbokých jaziev, ktoré zanechali dejiny, je historická dohoda, ku ktorej v apríli dospeli **Srbsko** a **Kosovo***. Tá rozhodne odzrkadľuje aj odvahu politického vedenia v oboch krajinách. V júni sa Európska rada rozhodla otvoriť prístupové rokovania so Srbskom a Rada schválila otvorenie rokovaní o dohode o stabilizácii a pridružení medzi EÚ a Kosovom.

Toto bol významný rok aj pre ďalšie prístupujúce krajiny:

V júni 2013 prijala **Čierna Hora** komplexné akčné plány pre kapitoly o súdnictve a základných právach a o spravodlivosti, slobode a bezpečnosti v súlade s novým prístupom k riešeniu týchto kapitol v počiatkovej fáze prístupového procesu. Podpora kľúčových reforiem všetkými stranami, riadne uskutočnenie parlamentných volieb a ďalšie kroky v boji proti korupcii a organizovanému zločinu v **Albánsku** znamenajú, že štatút kandidátskej krajiny je teraz na dosah ruky. Začiatkom roka prekonala **bývalá Juhoslovanská republika Macedónsko** politickú krízu, avšak obavy pretrvávajú, najmä pokiaľ ide o slobodu prejavu a médií. Prijali sa kroky na zlepšenie dobrých susedských vzťahov. Všeobecnejšie je teraz kľúčový prelom v rozhovoroch o názve za podpory OSN. V **Bosne a Hercegovine** zabraňuje pokroku a hospodárskym vyhliadkam krajiny pre EÚ nedostatok politickej vôle vykonávať reformy a nevykonanie rozsudku v prípade Sejdić-Finci.

V **Turecku** sa zaznamenal pokrok v súdnych a iných reformách a v septembri bol predložený dlho očakávaný balík demokratizačných opatrení. S cieľom ukončiť terorizmus a násilie na juhovýchode krajiny a položiť základy riešenia kurdskej otázky pokračujú mierové rozhovory s PKK. Potlačenie demonštrácií na protest proti navrhovanému rozvoju parku Gezi v Istanbule však nastolilo vážne obavy a podčiarklo, že EÚ musí naďalej zostať základom pre reformu.

Pokiaľ ide o **Island**, nová vláda pozastavila prístupové rokovania s EÚ a vyhlásila, že rokovania nebudú pokračovať bez referenda.

* Týmto označením nie sú dotknuté pozície k otázke štatútu a označenie je v súlade s rezolúciou BR OSN č. 1244 a so stanoviskom Medzinárodného súdneho dvora k vyhláseniu nezávislosti Kosova.

Dnes je **proces pristúpenia** prísnejší a zložitejší ako v minulosti. Odzrkadľuje vývoj politik EÚ, ako aj skúsenosti získané z predchádzajúcich rozšírení. Proces vychádza z prísnej, ale spravodlivej podmienenosti a postup k členstvu závisí od krokov, ktoré jednotlivé krajiny prijímajú na plnenie stanovených kritérií. Kľúčovým ponaučením z minulosti je dôležitosť riešenia **základných zásad**.

Teraz je jadrom procesu rozširovania **právny štát**. Nový prístup, ktorý Rada schválila v decembri 2011, znamená, že krajiny musia v počiatočnej fáze prístupových rokovaní vyriešiť otázky, ako je reforma súdnictva a boj proti organizovanému zločinu a korupcii. To krajinám poskytne dostatok času na dosiahnutie potrebných výsledkov vo vykonávaní reforiem, aby zabezpečili, že reformy budú pevne zakorenené a nezvratné. Tento nový prístup je kľúčovým prvkom rámca rokovaní pre Čiernu Horu a ovplyvní prácu Komisie s ostatnými krajinami zahrnutými do procesu rozširovania.

Celosvetová hospodárska kríza posledných piatich rokov zdôraznila potrebu všetkých krajín zásadne preskúmať a posilniť svoje **hospodárske riadenie**. Týka sa to najmä krajín západného Balkánu, z ktorých žiadna nemá fungujúce trhové hospodárstvo. Všetky ovplyvňuje vysoká nezamestnanosť, najmä medzi mladými ľuďmi. Je mimoriadne dôležité, aby tieto krajiny zintenzívnili reformy s cieľom vrátiť sa k udržateľnému rastu a riešiť výzvy potrebné na splnenie hospodárskych kritérií a zlepšenie konkurencieschopnosti. V tomto oznámení sa uvádzajú návrhy na podporu dosiahnutia tohto cieľa vrátane zavedenia vnútroštátnych hospodárskych reformných stratégií a akčných plánov pre riadenie verejných financií.

Udalosti vo viacerých krajinách zahrnutých do procesu rozširovania zdôraznili význam **posilnenia demokratických inštitúcií** a zabezpečenia inkluzívnych demokratických procesov, ktoré tieto inštitúcie podporujú a ktoré posilňujú základné demokratické zásady a spoločné hodnoty EÚ. Kľúčová je silnejšia úloha občianskej spoločnosti, rovnako ako aj nadstranícke platformy integrácie do EÚ a ďalší pokrok v oblasti volebných reforiem, parlamentárnych reforiem a reforiem verejnej správy.

Európska únia je založená na spoločných hodnotách a zásadách vrátane dodržiavania **základných práv**. Všetky krajiny západného Balkánu a Turecko musia uskutočniť ďalšie reformy s cieľom zabezpečiť, aby sa zásady slobody prejavu a ochrany práv osôb patriacich k menšinám vrátane Rómov rešpektovali v praxi, nielen zakotvili v zákone. Účinnnejšie opatrenia sú potrebné na ochranu ďalších zraniteľných skupín pred diskrimináciou, najmä na základe sexuálnej orientácie.

Základnými prvkami procesu stabilizácie a pridruženia sú **dobré susedské vzťahy** a regionálna spolupráca. Najmä vývoj v Srbsku a Kosove ukázal, že krajiny môžu dosiahnuť pokrok pri prekonaní dôsledkov nedávneho konfliktu v súlade so samotnou zásadou, na ktorej bola založená Európska únia. Ďalej je potrebné posilňovať **regionálnu spoluprácu**, aby bola inkluzívna a skutočne regionálna. Komisia v plnej miere podporuje činnosť v rámci procesu spolupráce v juhovýchodnej Európe a Rady pre regionálnu spoluprácu vrátane regionálnej stratégie 2020. Je potrebné obnoviť úsilie o prekonanie **dvojstranných sporov** medzi krajinami zahrnutými do procesu rozširovania. Zainteresované strany musia čo najskôr vyriešiť dvojstranné otázky, ktoré by nemali zdržovať proces pristúpenia.

V roku 2014 sa predpokladá spustenie druhého **nástroja predvstupovej pomoci**. Prostredníctvom druhého nástroja predvstupovej pomoci bude EÚ naďalej poskytovať významnú podporu krajinám zahrnutým do procesu rozširovania pri ich príprave na vstup s porovnateľnou výškou finančných prostriedkov na obdobie rokov 2014 – 2020 (11,7 miliárd EUR v súčasných cenách) ako v súčasnom finančnom rámci. Druhý nástroj predvstupovej pomoci bude podporovať aj regionálnu a cezhraničnú spoluprácu. Druhý nástroj predvstupovej pomoci sa bude zameriavať na oblasti spoločného záujmu, najmä na podporu

reforiem v oblasti právneho štátu a ich udržateľné vykonávanie, na posilnenie demokratických inštitúcií a dobrého riadenia, ako aj na sociálno-hospodársky rozvoj.

Spustenie druhého nástroja predvstupovej pomoci je príležitosťou aj na zabezpečenie ešte bližšieho prepojenia medzi stratégiou rozširovania a prioritami pomoci. Druhý nástroj predvstupovej pomoci zavádza niektoré dôležité inovácie, predovšetkým zameranie na vymedzenie dlhodobých politík a stratégií v obmedzenom počte prioritných odvetví, ktoré sa zosúladiť s potrebami a kapacitami jednotlivých krajín. Stanovia sa jasné ciele a reálne ukazovatele a tie sa prepoja s viacročnou pomocou odvetviu. Ak krajiny splnia potrebné štandardy riadenia verejných financií, budú mať prospech aj z rozpočtovej podpory, čo predstavuje ďalší stimul pre reformy. Stimuly budú k dispozícii krajinám, ktoré postupujú vo svojom reformnom úsilí. V prípade nedostatočnej výkonnosti sa finančné prostriedky prerozdedia. Riadenie programov nástroja predvstupovej pomoci sa ďalej zjednoduší, najmä prostredníctvom menšieho počtu väčších projektov.

Všetky krajiny zahrnuté do procesu rozširovania majú jasnú **európsku perspektívu**. Pokrok smerujúci k členstvu závisí od krokov, ktoré jednotlivé krajiny prijmú na plnenie ustanovených kritérií na základe zásady vlastných zásluh. Tá je obzvlášť dôležitá pre dôveryhodnosť politiky rozširovania a pre poskytovanie stimulov krajinám na vykonávanie rozsiahlych reforiem. Pre členské štáty, spoločne s inštitúciami EÚ, je zároveň zásadne dôležité viesť informovanú debatu o politickom, hospodárskom a sociálnom vplyve politiky rozširovania. Členské štáty hrajú kľúčovú úlohu v poskytovaní informácií o politike rozšírenia občanom a v rámci toho ich informujú o výhodách vrátane hlavného príspevku tejto politiky k mieru, bezpečnosti a prosperite a k riešeniu všetkých ich prípadných obáv.

II. HLAVNÉ VÝZVY

Komisia v tomto oznámení zdôrazňuje viacero kľúčových výziev, ktorým čelia krajiny západného Balkánu a Turecko: hospodárske riadenie a konkurencieschopnosť, právny štát, fungovanie inštitúcií zaručujúcich demokraciu, základné práva a, v prípade západného Balkánu, prekonanie odkazu minulosti. Tieto výzvy sú ústredným bodom kodanských kritérií a podmieneností procesu stabilizácie a pridruženia. Vzájomne sa posilňujú aj opatrenia na riešenie týchto výziev. Napríklad podporovanie právneho štátu a zaručenie základných práv zvyšujú právnu istotu a spolu s hlbšou regionálnou integráciou významne prispievajú k podpore hospodárskeho rozvoja a konkurencieschopnosti.

a) Hospodárske riadenie a konkurencieschopnosť

V posledných troch rokoch EÚ významne posilnila svoje hospodárske riadenie. V rámci európskeho semestra členské štáty pred schválením svojich národných rozpočtov v príslušných parlamentoch koordinujú fiškálne a štrukturálne politiky. Nástroje hospodárskeho dialógu s krajinami zahrnutými do procesu rozširovania sa postupne prispôbujú novým výzvam a koordinačným mechanizmom v EÚ. Krajiny už boli požiadané, aby kládli väčší dôraz na udržateľnosť svojej vonkajšej pozície a na hlavné štrukturálne prekážky rastu. Ak majú byť krajiny zahrnuté do procesu rozširovania hospodársky a finančne integrované s EÚ, teraz je dôležité lepšie premietnuť hlavné nástroje EÚ do hospodárskeho dialógu.

EÚ je miestom určenia približne 60 % vývozu zo západného Balkánu. EÚ je aj zďaleka najväčším poskytovateľom zahraničných priamych investícií. S výnimkou Turecka ovládajú finančné odvetvie banky EÚ. Dôležitým kanálom pre rast je prístup tovarov a služieb na jednotný trh EÚ. Na krajiny západného Balkánu bude mať pozitívny vplyv najmä oživenie v EÚ. Podľa najnovšej predpovede Komisie by mali krajiny západného Balkánu v roku 2013 zaznamenať rast o 2 %. Predpoveď pre Turecko predstavuje 3,2 %, čo naznačuje návrat k vyšším mieram rastu po relatívnom spomalení v roku 2012.

Mierne oživenie v krajinách západného Balkánu nie je zárukou udržateľného rastu a zbližovania. Významné výzvy, pokiaľ ide o hospodársku reformu, konkurencieschopnosť a vytváranie pracovných miest, pretrvávajú vo všetkých krajinách zahrnutých do procesu rozširovania:

- Zatiaľ čo Turecko má fungujúce trhové hospodárstvo, tento status nepožíva žiadna krajina západného Balkánu zahrnutá do procesu rozširovania.
- Je potrebné výrazne posilniť systémy riadenia verejných financií, aby sa znížilo riziko podvodu a korupcie.
- Potrebné je výrazne zlepšiť právny štát, aby hospodárskym prevádzkovateľom poskytoval väčšiu právnu istotu a aby sa zvýšila dôvera investorov.
- Vo všetkých krajinách je potrebné uprednostniť štrukturálne reformy a zvýšiť konkurencieschopnosť s cieľom podporiť fiškálnu konsolidáciu, vyriešiť vysoké vonkajšie nerovnováhy, ako aj vysokú nezamestnanosť, ktorá v krajinách západného Balkánu predstavuje v priemere viac ako 20 %. V rámci krajín existujú podstatné regionálne rozdiely s vysokou mierou chudoby vo vidieckych oblastiach.

Na pomoc krajinám zahrnutým do procesu rozširovania sa navrhuje nový prístup k riešeniu predovšetkým hospodárskych základov a k plneniu hospodárskych kritérií. Krajiny budú vyzvané, aby posilnili svoje hospodárske politiky a riadenie prostredníctvom koordinovanej prípravy vnútroštátnej stratégie hospodárskej reformy skladajúcej sa z dvoch prvkov – makroekonomického a fiškálneho programu a programu štrukturálnych reforiem a konkurencieschopnosti. Tým sa bude zaoberať dvojstranný a mnohostranný dialóg s krajinami:

- Makroekonomický a fiškálny program sa bude naďalej riešiť prostredníctvom existujúcich nástrojov, predovšetkým predvstupových hospodárskych programov pre kandidátske krajiny a hospodárskych a fiškálnych programov pre potenciálne kandidátske krajiny. S cieľom posilniť dohľad bude spoločná Rada ECOFIN a kandidátskych krajín vyzvaná, aby poskytla cielenejšie politické usmernenie prostredníctvom odporúčaní pre jednotlivé krajiny a uskutočnila ročné preskúmanie a inventarizáciu vykonávania politík.
- Novým prvkom je, že krajiny budú požiadané o vypracovanie programov reforiem v oblasti štrukturálnych opatrení a konkurencieschopnosti. Tieto programy sa budú vypracúvať paralelne s fiškálnymi programami, ale následne sa budú skúmať v kontexte príslušných orgánov dohody o stabilizácii a pridružení, predovšetkým v oblastiach priemyslu, hospodárskej súťaže, vnútorného trhu, výskumu, vzdelávania, dopravy, energetiky a životného prostredia. Komisia okrem toho využije jesenné správy o pokroku na vydanie jasného usmernenia o reformách potrebných na dosiahnutie ďalšieho pokroku v plnení hospodárskych kritérií.

Komisia sa zapojí aj do dialógu s krajinami zahrnutými do procesu rozširovania o riadení verejných financií, ktorý, okrem iného, podporuje pokrok v plnení hospodárskych kritérií. Krajiny budú musieť v tejto oblasti vypracovať akčné plány, ktoré bude monitorovať Komisia. Pokrok dosiahnutý v účinnom riadení verejných financií otvorí aj možnosť rozpočtovej podpory odvetvia, ktorá sa poskytuje v rámci druhého nástroja predvstupovej pomoci.

Komisia bude tento prístup ďalej rozvíjať v úzkej spolupráci s príslušnými medzinárodnými finančnými inštitúciami a s týmto cieľom poskytovať komplexnú regionálnu technickú pomoc. Pokiaľ ide o rozsah tejto technickej pomoci, usmernenie ponúknú odporúčania Komisie o hospodárskych kritériách.

Iné opatrenia na podporu konkurencieschopnosti, investícií, rastu a zamestnanosti

Podpora udržateľného hospodárskeho rozvoja v krajinách západného Balkánu zo strany Komisie presahuje makroekonomickú stabilizáciu a dosiahnutie statusu fungujúceho trhového hospodárstva. Komisia od začiatku krízy trvá na tom, že treba viac pracovať na riešení ťažkej sociálno-hospodárskej situácie, najmä vysokej nezamestnanosti. Komisia taktiež zdôrazňuje potrebu podporovať v krajinách západného Balkánu investície do infraštruktúry. Nedostatočne rozvinutá je cezhraničná doprava, energetika a komunikačné siete. Vzhľadom na veľkosť hospodárstiev západného Balkánu je zásadne dôležitá bližšia integrácia. Uznávanou príležitosťou pre rast a základom politickej spolupráce a dobrých susedských vzťahov je regionálna hospodárska spolupráca. Tento cieľ má ďalej podporovať plánovaná liberalizácia služieb v Stredoeurópskom združení voľného obchodu (CEFTA). Rozvíjanie ľudského a fyzického kapitálu vo vidieckych oblastiach a ďalšie osvojovanie si štandardov EÚ v agropotravinárskom odvetví prispeje ku konkurencieschopnosti regionálneho odvetvia poľnohospodárstva.

Komisia už začala nový dialóg o programoch zamestnanosti a sociálnych reforiem s Tureckom a Srbskom. Nasledovať budú dialógy s bývalou Juhoslovanskou republikou Macedónsko a Čiernou Horou. Sociálno-hospodárska situácia v potenciálnych kandidátskych krajinách je náročnejšia ako v kandidátskych krajinách a na vybudovanie administratívnej kapacity s cieľom uľahčiť účasť na nových procesoch bude potrebná mimoriadna podpora. Do tohto nového dialógu budú postupne prizývané potenciálne kandidátske krajiny. Komplexná technická pomoc s dôrazom na potenciálne kandidátske krajiny sa bude plánovať v roku 2014. Komisia bude pokračovať vo vývoji západobalkánskej platformy pre vzdelávanie a odbornú prípravu, ktorej cieľom je zmenšiť rozdiel v zručnostiach a zlepšiť systémy vzdelávania.

Regionálne skupiny zriadené podľa Solúnskeho programu začali riešiť priority stratégie Európa 2020 pod záštitou Rady pre regionálnu spoluprácu (RCC). Pracuje sa na regionálnej stratégii 2020. Viac treba urobiť pre zvýšenie informovanosti a kapacity v súčasnosti roztrúsených regionálnych skupinách, aby sa mohli zapájať do pravidelných partnerských hodnotení a vydávať odporúčania. RCC bude musieť vypracovať mechanizmus verejného monitorovania. Komisia bude vo svojom hospodárskom dialógu a v procese plánovania nástroja predvstupovej pomoci nadväzovať na zistenia skupín a mechanizmus monitorovania.

Reformy vedúce k plneniu hospodárskych kritérií bude podporovať aj Investičný rámec pre západný Balkán (WBIF). Tento rámec zohráva stále dôležitejšiu úlohu pri príprave a podpore investícií, ktoré sú najviac potrebné na podporu rastu a zamestnanosti. V rámci WBIF podporujú Komisia, dvojstranní darcovia a medzinárodné finančné inštitúcie investície do rozvoja dopravy, energetiky, životného prostredia, zmeny klímy, sociálneho sektora a súkromného sektora/MSP v hodnote 4 miliárd EUR ročne, pričom Komisia sa podieľa na financovaní platformy západného Balkánu pre malé a stredné podniky, ktorej cieľom je zlepšenie prístupu malých a stredných podnikov k financiám prostredníctvom garancií a rizikového kapitálu.

Dopravné a energetické prepojenia medzi EÚ a krajinami zahrnutými do procesu rozširovania budú kľúčovou prioritou podpory udržateľného hospodárskeho rastu, zamestnanosti, obchodu a kultúrnej výmeny. Komisia zdôrazňuje význam ďalšieho rozvoja transeurópskej energetickej infraštruktúry a spolupráce s Energetickým spoločenstvom. Pripravovaná Zmluva o založení Dopravného spoločenstva bude podporovať integráciu trhov a infraštruktúry pozemnej dopravy, pričom krajinám západného Balkánu pomôže pri zavádzaní európskych štandardov pozemnej dopravy. Komisia skúma transeurópske siete EÚ v oblasti dopravy (TEN-T) a energetiky (TEN-E) s cieľom zlepšiť prepojenia s krajinami, na ktoré sa vzťahuje politika rozširovania a susedská politika. V tomto zmysle Komisia schválila zoznam

projektov v spoločnom záujme, ktoré sa týkajú rozvoja transeurópskej energetickej infraštruktúry. Zoznam projektov v záujme Energetického spoločenstva by sa mal prijať na nadchádzajúcom zasadnutí ministerskej rady Energetického spoločenstva.

Rozšíri sa spolupráca s Tureckom, v neposlednom rade z dôvodu jeho strategickej polohy a potenciálu križovatky dodávok energie. V roku 2013 Turecko ratifikovalo dohodu o Transanatolskom plynovode, ktorej cieľom je spojenie s Transjadranským plynovodom za účelom prepravy zemného plynu z Kaspického mora do EÚ cez Turecko. V tomto kontexte by posilnenie spolupráce medzi EÚ a Tureckom v oblasti energetiky, ako aj príslušný pokrok v prístupových rokovaniach uľahčili ďalší pokrok smerujúci k prepojeniu a integrácii energetických trhov EÚ a Turecka. Komisia so záujmom očakáva hodnotenie Svetovej banky, ktorá skúmala colnú úniu EÚ a Turecka. V rámci tohto hodnotenia, ktoré objednala Európska Komisia, budú pripravené odporúčania na zlepšenie jej fungovania a možné rozšírenie jej pôsobnosti.

Komisia s cieľom podporiť prácu na uvedených výzvach,:

- vyzve krajiny zahrnuté do procesu rozširovania, aby vypracovali vnútroštátnu stratégiu hospodárskej reformy pozostávajúcej z dvoch prvkov – makroekonomického a fiškálneho programu a programu štrukturálnych reforiem a konkurencieschopnosti. Výsledkom procesu budú odporúčania špecifické pre jednotlivé krajiny a jasné usmernenie o opatreniach potrebných na dosiahnutie ďalšieho pokroku smerujúceho k fungujúcemu trhovému hospodárstvu a zlepšeniu konkurencieschopnosti;
- začne s krajinami dialóg o nevyhnutných požiadavkách na plnenie noriem riadenia verejných financií, ktorý pripraví pôdu pre možnú rozpočtovú podporu z nástroja predvstupovej pomoci;
- poskytne komplexnú technickú pomoc v úzkej spolupráci s ostatnými medzinárodnými organizáciami.

V období rokov 2007 – 2013 sa na posilnenie inštitucionálnych kapacít vlád v oblastiach, ako je riadenie verejných financií, hospodárska a fiškálna politika a štatistika, ako aj inštitucionálnych kapacít národných bánk poskytla predvstupová pomoc vo výške až 190 miliónov EUR.

Prostredníctvom druhého nástroja predvstupovej pomoci bude Komisia naďalej podporovať reformy vedúce k plneniu hospodárskych kritérií a sociálno-hospodársky rozvoj aj prostredníctvom Investičného rámca pre západný Balkán (WBIF), pričom bude uprednostňovať zlepšenie prepojenia medzi EÚ a krajinami zahrnutými do procesu rozširovania v oblasti dopravy a energetiky a poskytovať technickú pomoc na podporu hospodárskeho riadenia, dialógu o zamestnanosti a sociálnych otázkach, cieľoch RCC, pokiaľ ide o regionálnu stratégiu 2020, a o poľnohospodárstve a rozvoji vidieka.

b) Právny štát

Právny štát je základnou hodnotou, na ktorej je založená EÚ. Ochrana hodnôt, ako je právny štát, je to, čo Európska únia musela robiť od svojho vzniku až po posledné rozšírenia. Právny štát naďalej zostáva prioritou EÚ a je **jadrom prístupového procesu**, a kľúčovým pilierom kodanských politických kritérií. Krajiny uchádzajúce sa o členstvo v Únii musia zaviesť a od počiatočného štádia podporovať riadne fungovanie kľúčových inštitúcií nevyhnutných na zabezpečenie právneho štátu. Právny štát podporuje podnikateľské prostredie, pretože hospodárskym subjektom poskytuje právnu istotu a stimuluje investície, zamestnanosť a rast. Boj proti organizovanému zločinu a korupcii je zásadne dôležitý na zvrátenie prenikania trestnej činnosti do politických, právnych a hospodárskych systémov. Vo väčšine krajín zahrnutých do procesu rozširovania sú potrebné inkluzívne, transparentné a ambiciózne súdne

reformy, ktorých cieľom je zabezpečiť nezávislé, nestranné, účinné a zodpovedné systémy súdnictva. Osobitnú pozornosť je potrebné venovať menovaniu sudcov, ich hodnoteniu a disciplinárnym opatreniam. Taktiež je potrebné zaviesť silnejšie rámce pre boj proti korupcii a organizovanému zločinu, ktoré sú v mnohých krajinách zahrnutých do procesu rozširovania stále dôvodom na vážne obavy. Potrebné je vynaložiť úsilie na zabezpečenie udržateľných výsledkov v tejto oblasti na základe účinného, efektívneho a nestranného vyšetrovania, trestného stíhania a rozsudkov v prípadoch na všetkých úrovniach vrátane korupcie na vysokej úrovni.

Proces **liberalizácie vízového režimu** motivoval krajiny západného Balkánu prijať závažné opatrenia na reformu aspektov, ktoré najviac súvisia s procesom liberalizácie vízového režimu. Tieto reformy posilnili vnútorné riadenie. Krajiny musia zvýšiť úsilie, aby tieto reformy skonsolidovali a prijali opatrenia na zabránenie zneužitiu liberalizovaného vízového režimu, ako navrhla a odporučila Komisia vo svojich správach o monitorovaní po liberalizácii vízového režimu. Štvrtú takúto správu predloží Komisia do konca roku 2013. Otázky migrácie a správy hraníc sa naďalej riešia v príslušných fórach, akým je napríklad rámec dohody o stabilizácii a pridružení, ako aj v kapitole 24 o spravodlivosti, slobode a bezpečnosti.

Realizuje sa **nový prístup k rokovaniam o pristúpení** týkajúcim sa súdnictva a základných práv, ako aj spravodlivosti, slobody a bezpečnosti. Na základe skúseností zavádza nový prístup potrebu dosahovať skutočné výsledky vykonávania reforiem počas celého procesu. Riešenie týchto oblastí v počiatočných štádiách rokovaní poskytuje krajinám zahrnutým do procesu rozširovania dostatok času na to, aby zabezpečili, že reformy budú pevne zakorenené a nezvratné. Nový prístup sa teraz uplatňuje v rokovaníach s *Čiernou Horou*, ktorá vypracovala komplexné akčné plány slúžiace ako základ pre otvorenie rokovaní o týchto kapitolách. Na základe výzvy Európskej rady v júni 2013 sa nový prístup plne integruje do rámca rokovaní pre *Srbsko* a prebieha preverovanie kapitol 23 a 24.

Právny štát je taktiež kľúčovou témou **vzt'ahov EÚ s ostatnými krajinami zahrnutými do procesu rozširovania**. Dialóg na vysokej úrovni o pristúpení medzi Komisiou a *bývalou Juhoslovanskou republikou Macedónsko* pokračuje v riešení otázok právneho štátu. Právneho štátu sa týka viacero kľúčových priorít stanoviska Komisie z roku 2010, v ktorom sú stanovené podmienky pre otvorenie prístupových rokovaní s *Albánskom*. Komisia podporuje súdnu reformu prostredníctvom svojho štruktúrovaného dialógu s *Bosnou a Hercegovinou* a štruktúrovaný dialóg o právnom štáte vedie aj s *Kosovom*, kde sa zameriava na boj proti organizovanému zločinu a korupcii a na reformu súdnictva. Právny štát je prioritou aj podľa pozitívneho programu s *Tureckom*.

Komisia s cieľom podporiť prácu na uvedených výzvach:

- zrealizuje nový prístup ku kapitolám o súdnictve a základných právach a o spravodlivosti, slobode a bezpečnosti s *Čiernou Horou* a *Srbskom* a právny štát bude naďalej uprednostňovať prostredníctvom cielených dialógov s ostatnými krajinami zahrnutými do procesu rozširovania;
- zabezpečí koordináciu s príslušnými európskymi agentúrami (najmä s Europolom, Eurojustom a Frontexom) a bude podporovať posilnenie spolupráce medzi týmito agentúrami a krajinami zahrnutými do procesu rozširovania vrátane uzatvárania operatívnych dohôd s Europolom;
- posilní podporu reforiem súvisiacich s právnym štátom prostredníctvom druhého nástroja predvstupovej pomoci na vnútroštátnej aj regionálnej úrovni s cieľom zaradiť reformy do týchto kľúčových oblastí a zabezpečiť účinnú výmenu osvedčených postupov dosahovania výsledkov v boji proti organizovanému zločinu a korupcii.

V období rokov 2007 – 2013 sa na zlepšenie súdnictva, nezávislosti súdov, boja proti korupcii a organizovanému zločinu, ako aj správy a bezpečnosti hraníc vynaložilo viac ako 800 miliónov EUR predvstupovej pomoci. **Prostredníctvom druhého nástroja predvstupovej pomoci** sa vypracujú odvetvové stratégie s osobitným zameraním na rozvoj nezávislých, účinných a profesionálnych súdov a podporu vývoja silného rámca na vnútroštátnej a regionálnej úrovni a na dosahovanie výsledkov v boji proti organizovanému zločinu a korupcii. To zahŕňa preventívne opatrenia a poskytnutie účinných právnych a vyšetrovacích nástrojov orgánom presadzovania práva, a najmä schopnosť viesť finančné vyšetrovania.

c) Fungovanie inštitúcií, ktoré zaručujú demokraciu

Kodanské politické kritériá vyžadujú, aby kandidátske krajiny dosiahli stabilitu inštitúcií, ktoré zaručujú demokraciu. Nevyhnutné je riadne fungovanie kľúčových inštitúcií, či už národného parlamentu, vlády, alebo verejnej správy. Vo väčšine krajín zahrnutých do procesu rozširovania je potrebné uprednostniť transparentnosť, zodpovednosť a účinnosť inštitúcií a verejných správ vrátane väčšieho zamerania na potreby občanov a podnikov. Treba sa viac snažiť o posilnenie participatívnej demokracie a ustanovenie vnútroštátnych platforiem pre reformy súvisiace s EÚ, ktoré vo všetkých stranách a širšej spoločnosti vytvárajú konsenzus s cieľom podporiť požadované hlavné reformy. Krajiny musia taktiež nájsť primeranú rovnováhu medzi **centrálnou vládou, regionálnou správou a miestnou samosprávou**, ktorá najlepšie podporuje vykonávanie reforiem a poskytovanie služieb občanom. V procese prispôsobenia sa EÚ a prípadného uplatňovania pravidiel EÚ je kľúčová aj úloha regionálnych a miestnych orgánov.

Vo viacerých krajinách zahrnutých do procesu rozširovania sú demokratické inštitúcie ešte stále krehké. Chýba kultúra budovania konsenzu a úloha **národných parlamentov** nie je dostatočne rozvinutá. Demokracia znamená viac než len slobodné a spravodlivé voľby. Znamená silné, zodpovedné inštitúcie a participatívne procesy, sústredené okolo národných parlamentov. Parlamentné preskúmanie často narušuje nadmerné využívanie naliehavých postupov v oblasti právnych predpisov, nepresvedčivé systémy a postupy parlamentných výborov a nedostatočné konzultácie so zainteresovanými stranami s minimálnymi vstupmi expertov.

Voľby sa všeobecne príliš často považujú za príležitosť na získanie politickej kontroly nad štátnymi inštitúciami, ktorá ďaleko presahuje bežné legitímne odovzdanie politickej moci spojené so zmenou správy. V mnohých prípadoch sú účinne spolitizované dokonca aj relatívne nízke funkcie vo verejnej správe. To narušuje spôsobilosť a zodpovednosť správ. Nevyhnutná je **reforma verejnej správy** vrátane profesionalizácie a odpolitizovania štátnej služby. Zásadne dôležité je upevnenie meritokratických zásad, boj proti korupcii a zabezpečenie primeraných administratívnych postupov vrátane rešpektovania ľudských zdrojov.

Občianska spoločnosť a občania, a najmä mladí ľudia sú príliš často vytláčaní z každodennej politiky. Potrebné je ďalej rozvíjať dialóg medzi rozhodovacími a zainteresovanými stranami. Kľúčovou zložkou každého demokratického systému je silná občianska spoločnosť. Tá zvyšuje politickú zodpovednosť a sociálnu súdržnosť, ktorá závisí od pochopenia a inkluzívnosti reforiem súvisiacich s pristúpením a zároveň podporuje uzmierenie spoločností rozdelených konfliktom. V niektorých prípadoch je potrebné vybudovať prostredie, ktoré poskytuje viac podpory a možností, čím zlepšuje podmienky pre politický dialóg a nestranné vstupy do rozhodovacieho procesu, podporované kvalitnou štatistikou, ktorú poskytujú nezávislé vnútroštátne štatistické orgány. Treba zabezpečiť nezávislosť a účinnosť kľúčových orgánov, ako je napríklad **ombudsman** a **štátne kontrolné úrady**, a primerane dodržiavať ich odporúčania.

S cieľom podporiť prácu na uvedených výzvach, Komisia:

- bude intenzívnejšie pracovať s medzinárodnými organizáciami, ako je Rada Európy, OBSE/ODIHR a OECD (SIGMA), na podpore volebnej a parlamentnej reformy, naďalej podporovať medziparlamentnú spoluprácu medzi národnými parlamentmi regiónu, parlamentmi členských štátov EÚ a Európskym parlamentom;
- zvýši prioritu reformy verejnej správy v procese pristúpenia s osobitným dôrazom na transparentnosť, odpolitizovanie a meritokratické postupy prijímania zamestnancov;
- zvýši zameranie na občiansku spoločnosť vrátane budovania kapacít a podpory vytvárania priaznivého prostredia pre jej rozvoj a väčšiu účasť zainteresovaných strán v reformách taktiež prostredníctvom väčšej transparentnosti konania a výdavkov vlády;
- podporí širokú účasť v procese pristúpenia na základe kladného príkladu Čiernej Hory a bude povzbudzovať maximálnu transparentnosť manipulácie s príslušnými dokumentmi.

V období rokov 2007 – 2013 sa na zlepšenie spôsobilosti národných parlamentných zhromaždení, ombudsmanov a národných kontrolných inštitúcií poskytlo viac ako 30 miliónov EUR predvstupovej pomoci. V rovnakom období dostali organizácie občianskej spoločnosti pomoc z nástroja predvstupovej pomoci vo výške takmer 190 miliónov EUR a z Európskeho nástroja pre demokraciu a ľudské práva (EIDHR) vo výške viac ako 35 miliónov EUR. **Prostredníctvom druhého nástroja predvstupovej pomoci** bude Komisia podporovať posilňovanie demokratických inštitúcií, dobré riadenie vrátane ombudsmanov a reformu verejnej správy vrátane twinningových projektov v uvedených oblastiach. Komisia preskúma taktiež možnosti splnomocnenia a ďalšej podpory pre nasledujúcu generáciu politikov, verejných činiteľov a vodcov aj prostredníctvom cielenejších programov návštev a prípadnej schémy štipendií EÚ. Komisia bude naďalej podporovať aj budovanie kapacít občianskej spoločnosti, taktiež prostredníctvom nástroja na podporu občianskej spoločnosti a rozšírenú úlohu občianskej spoločnosti v strategickom programovaní druhého nástroja predvstupovej pomoci.

d) Základné práva

Hlavnými problémami vo väčšine krajín zahrnutých do procesu rozširovania sú občianske, politické, sociálne a hospodárske práva, ako aj práva národnostných menšín. V krajinách zahrnutých do procesu rozširovania dnes základné práva zväčša garantuje zákon, ale v mnohých prípadoch sa v praxi nerealizujú. Viac treba urobiť pre zlepšenie postavenia žien a zabezpečenie rovnosti pohlaví, realizáciu práv detí a podporu ľudí so zdravotným postihnutím.

V mnohých krajinách zahrnutých do procesu rozširovania je aj naďalej dôvodom na vážne obavy sloboda prejavu. Etnické menšiny, predovšetkým Rómovia, čelia mnohým problémom napriek existencii právnych rámcov, ktoré podporujú ich práva. Dôležité je skonsolidovať súdržný rámec pre boj s určitými formami a vyjadreniami rasizmu a xenofóbie v oblastiach, ako sú audiovizuálne médiá, šport, politika, vzdelávanie a internet. Rozšírená je ja diskriminácia na základe sexuálnej orientácie. Tieto zraniteľné skupiny čelia aj nepriateľstvu spoločnosti, ktoré môže vyústiť do nenávisťných prejavov, násilia a zastrašovania.

V tohtoročnom oznámení Komisia kladie osobitný dôraz na slobodu prejavu, situáciu Rómov a postavenie lesbičiek, homosexuálov, bisexuálov, transsexuálov a intersexuálov. Na týchto otázkach základných práv Komisia úzko spolupracuje s príslušnými medzinárodnými a regionálnymi organizáciami, najmä s Radou Európy a OBSE. Komisia navrhuje, aby sa kandidátske krajiny zúčastňovali činností Agentúry EÚ pre základné práva ako pozorovatelia, s cieľom podporiť ich úsilie v plnej miere zabezpečiť rešpektovanie základných práv.

- Sloboda prejavu

V procese pristúpenia k EÚ a v našej finančnej a technickej podpore Komisia uprednostňuje slobodu prejavu a médií. V júni 2013 Komisia spolu s Európskym parlamentom usporiadala **konferenciu Speak-Up!2**, na ktorej sa zúčastnili stovky kľúčových zainteresovaných strán z radov médií, občianskej spoločnosti a vnútroštátnych orgánov.

Vo väčšine prípadov možno konštatovať, že pre krajiny zahrnuté do procesu rozširovania je charakteristická pluralistická mediálna scéna. Konferencia Speak-Up!2 však potvrdila, že existuje viac dôležitých výziev, ktorými sa treba naliehavo zaoberať. Pretrvávajúcim problémom sú prípady **násilia proti novinárom a zastrášovania** vedúce k autocenzúre. Orgány musia zvýšiť svoje úsilie pri vyšetrovaní nových a minulých prípadov a zabezpečiť uplatňovanie odrádzajúcich sankcií proti páchatelom. Veľký krok k ochrane slobodnej a kritickej žurnalistiky znamenala v juhovýchodnej Európe dekriminalizácia **urážky na cti**. Stíhania novinárov však pokračujú. Aby sa zabránilo zneužitiu verejnej moci, je potrebné rozvíjať súdnictvo a vyškoliť zamestnancov súdov.

Vážne obavy stále vzbudzuje politické zasahovanie do slobody médií. V krajinách západného Balkánu je potrebné vynaložiť viac úsilia na zabezpečenie nezávislosti **prevádzkovateľov verejnoprávneho vysielania**. To sa najlepšie zabezpečí udržateľným financovaním, transparentnými pravidlami vymenovávania členov správnej rady a pevným záväzkom vlády uskutočniť potrebné reformy. Vo väčšine krajín zahrnutých do procesu rozširovania nefungujú uspokojivo **regulačné agentúry**. Navyše nie je zavedená funkčná **samoregulácia médií** a médiá musia vynaložiť viac úsilia na zlepšenie svojho vnútorného riadenia. Taktiež je potrebné riešiť **neoficiálny hospodársky tlak na médiá** aj prostredníctvom **zvýšenia transparentnosti vlastníctva médií**, čím sa zabráni jeho nadmernej koncentrácii a stanovia transparentné pravidlá pre obstarávanie štátnej reklamy. V médiách je potrebné riadne uplatňovať aj pracovné právo.

S cieľom podporiť prácu na týchto výzvach, Komisia:

- bude podporovať slobodu prejavu a médií a zdôrazňovať jej význam pre členstvo v EÚ prostredníctvom našich pravidelných politických dialógov s krajinami zahrnutými do procesu rozširovania;
- zabezpečí, aby sa sloboda prejavu a médií dôsledne riešila predovšetkým prostredníctvom kapitoly 23 o súdnictve a základných právach a kapitoly 10 o informačnej spoločnosti a médiách;
- v roku 2014 udelí cenu za vynikajúcu prácu v oblasti investigatívnej žurnalistiky.

V období rokov 2007 – 2013 sa na pomoc krajinám pri riešení výziev súvisiacich so slobodou prejavu poskytla predvstupová pomoc vo výške viac ako 27 miliónov EUR. **Prostredníctvom druhého nástroja predvstupovej pomoci** Komisia vypracuje dlhodobú víziu finančnej pomoci EÚ pre slobodu prejavu aj v spolupráci s kľúčovými partnermi (napr. Radou Európy, OBSE, OECD).

- Rómovia

V Európe žije približne 10 až 12 miliónov Rómov, z čoho asi 4 milióny v Turecku a približne 1 milión na západnom Balkáne. **Situácia väčšiny rómskych komunít vyvoláva vážne obavy** v celej Európe. Rómovia sú veľmi často obeťami rasizmu, diskriminácie a vylúčenia zo spoločnosti a žijú vo veľkej chudobe, nemajú dostatočný prístup k zdravotnej starostlivosti, vzdelaniu a odbornej príprave, bývaniu a zamestnaniu. Vo svetle týchto ťažkých podmienok vo významných počtoch opúšťajú región a hľadajú azyl vo viacerých krajinách EÚ. Ich sťažnosti sú nakoniec väčšinou neúspešné. Táto situácia je neudržateľná.

Od roku 2011 je na úrovni EÚ zavedený rámec pre národné stratégie integrácie Rómov. So zameraním na znižovanie chudoby, vylúčenia zo spoločnosti a diskriminácie Rómov sú ciele a zásady tohto rámca rovnako relevantné pre krajiny zahrnuté do procesu rozširovania, kde treba na uľahčenie sociálneho a hospodárskeho začlenenia Rómov urobiť omnoho viac a vypracovať a zabezpečiť primerané vykonávanie, sledovanie a monitorovanie **národných stratégií integrácie Rómov**. Začlenenie Rómov sa stalo národnou prioritou nielen v strategických dokumentoch, ale aj v skutočnej práci v teréne s opatreniami na zlepšenie prístupu k **vzdelaniu**, na podporu **zamestnanosti** a zlepšenie podmienok **zdravia** a **bývania**, najmä s cieľom zabezpečiť prístup k verejnoprospešným službám, ako je dodávka vody a elektriny. Treba vyriešiť aj **osobné doklady** a evidenciu Rómov.

Začlenenie Rómov je naďalej kľúčovým cieľom a ak sa neprijmú dôraznejšie opatrenia, bude predstavovať stále väčšiu politickú výzvu. Vyžaduje si koordinovaný prístup založený na silnej **politickej vôli** na všetkých úrovniach, najmä na úrovni **obecných orgánov** a národných vlád v dotknutých krajinách, ako aj zmenu myslenia väčšiny obyvateľov. Svoju úlohu musia zohrať aj **rómski vodcovia** podporovaním vyššej miery registrácie osôb, zabezpečením povinnej školskej dochádzky a obmedzovaním prílevu žiadateľov o azyl. Miestne orgány musia byť ochotné presadzovať povinnú školskú dochádzku a riešiť odpor väčšiny obyvateľov k spoločnému vzdelávaniu vrátane prepojenia sociálnych dávok so školskou dochádzkou.

Komisia úzko spolupracuje s každou z krajín zahrnutých do procesu rozširovania s cieľom preskúmať pokrok, ktorý sa dosiahol vo vykonávaní kľúčových záväzkov prijatých na podporu ďalšieho začleňovania rómskej komunity. V krajinách zahrnutých do procesu rozširovania je potrebné zlepšiť súdržnosť podpory pre Rómov s prácou, ktorá sa vykonáva na úrovni EÚ.

S cieľom podporiť prácu na uvedených výzvach, Komisia:

- bude podporovať a povzbudzovať národné zasadnutia po seminároch v roku 2011 s prísnyim monitorovaním vykonávania operatívnych záverov prostredníctvom monitorovacích výborov krajín;
- zvýši a lepšie zacieli financovanie z nástroja predvstupovej pomoci prostredníctvom rómskeho „nástroja“ na financovanie opatrení odsúhlasených na vnútroštátnych seminároch so zlepšenou spolupracou s ostatnými medzinárodnými organizáciami;
- v roku 2014 usporiada v Bruseli rómsku konferenciu o ceste vpred vrátane odovzdania ocenení medzivládnych organizácií za inovatívne a úspešné projekty na začlenenie Rómov.

V období rokov 2007 – 2013 sa v krajinách zahrnutých do procesu rozširovania poskytla na podporu začlenenia Rómov do spoločnosti a integráciu Rómov vrátane bývania predvstupová pomoc vo výške viac ako 100 miliónov EUR. **Prostredníctvom druhého nástroja predvstupovej pomoci** Komisia lepšie zacieli finančné prostriedky a posilní strategickú spoluprácu s externými zainteresovanými stranami, pričom bude zisťovať osvedčené postupy a vychádzať z nich. Prednosť dostanú projekty, ktoré priamo ovplyvňujú životy jednotlivých Rómov, s osobitným dôrazom na vzdelávanie a začlenenie do spoločnosti.

- **Lesbičky, homosexuáli, bisexuáli, transsexuáli a intersexuáli (ďalej len „LGBTI osoby“)**

V krajinách západného Balkánu a v Turecku sú stále veľmi rozšírenými fenoménmi homofóbia, diskriminácia a trestné činy páchané z nenávisti na základe sexuálnej orientácie a rodovej identity. Sčasti to spôsobujú neúplné legislatívne rámce, ale aj nekonzistentné vykonávanie platných právnych ustanovení. Porušenia práv zahŕňajú diskrimináciu v oblastiach, ako je zamestnanosť a vzdelávanie, neúspech určitých orgánov presadzovať

slobodu prejavu a zhromažďovania, nenávistné prejavy, zastrašovanie, fyzické násilie, a dokonca aj vraždy.

V júni 2013 prijala EÚ usmernenia pre propagáciu a ochranu požívania všetkých ľudských práv LGBTI osobami s cieľom poskytnúť usmernenie pre vonkajšie akcie EÚ v tejto oblasti. Úspešná stratégia v tejto oblasti si v krajinách zahrnutých do procesu rozširovania vyžaduje silný politický záväzok vlád, miestnych samospráv a príslušných orgánov presadzovania práva, ako aj EÚ. Orgány v krajinách zahrnutých do procesu rozširovania môžu zohrať kľúčovú úlohu v zmene myslenia spoločnosti ako celku voči LGBTI osobám, ktoré je v tom najlepšom prípade rozporuplné a v najhoršom nepriateľské.

Naliehavo je potrebné rozšíriť **antidiskriminačnú legislatívu** tak, aby v rozsahu svojej pôsobnosti v Turecku a v bývalej Juhoslovanskej republike Macedónsko zahŕňala sexuálnu orientáciu a rodovú identitu. Vo väčšine krajín je ešte potrebné zaviesť **právne predpisy týkajúce sa trestných činov páchaných z nenávisťi**. Odborná príprava orgánov presadzovania práva, inštitúcií ombudsmana, sudcov a novinárov musí zvyšovať informovanosť o nových právnych predpisoch s cieľom **zabezpečiť riadne vykonávanie** a prispieť k lepšiemu pochopeniu. Krajiny musia dodržiavať **prístup nulovej tolerancie k nenávisťným prejavom, násiliu a zastrašovaniu**, a prioritne uskutočniť kroky na vyriešenie prípadov z minulosti a byť pripravené tvrdo reagovať na nové prípady v budúcnosti. Krajiny musia prijať opatrenia **proti stereotypom a dezinformácii** aj v systéme vzdelávania. Žiadnu formu diskriminácie nemožno odôvodniť náboženskými alebo kultúrnymi hodnotami. Sloboda zhromažďovania a prejavu by sa mala ochraňovať aj pomocou vhodného prístupu k pochodom za práva inak sexuálne orientovaných jedincov vrátane takéhoto pochodu v Srbsku, kde bol tento rok, bohužiaľ, už po tretíkrát po sebe z bezpečnostných dôvodov zakázaný.

S cieľom podporiť prácu na uvedených výzvach, Komisia:

- zvýši politickú podporu a viditeľnosť okrem iného tým, že zabezpečí, aby sa tieto problémy systematicky riešili s krajinami zahrnutými do procesu rozširovania v príslušných fórach, ako aj v rámci prístupových rokovaní, ktoré stanovujú jasné politické priority a zlepšujú monitorovanie a sledovanie;
- v roku 2014 zorganizuje konferenciu na vysokej úrovni o LGBTI s cieľom zhrnúť súčasný stav a dosiahnutý pokrok, podeliť sa o osvedčené postupy, ako aj prijať operatívne závery;
- zlepši strategickú spoluprácu s vonkajšími zainteresovanými stranami (medzinárodnými organizáciami a občianskou spoločnosťou).

V období rokov 2007 – 2013 sa na osobitnú podporu otázok LGBTI poskytlo prostredníctvom nástroja predvstupovej pomoci a Európskeho nástroja pre demokraciu a ľudské práva viac ako 2,5 milióna EUR. **Prostredníctvom druhého nástroja predvstupovej pomoci** Komisia lepšie zacieli financovanie aj na odbornú prípravu zamestnancov príslušných verejných inštitúcií vrátane sudcov a polície a na ciele kampane a iné iniciatívy (semináre, podujatia) s cieľom zvýšiť informovanosť a zlepšiť toleranciu. Komisia bude svoju pomoc v týchto otázkach koordinovať predovšetkým s Radou Európy a OBSE.

e) Riešenie dvojstranných otázok a prekonávanie odkazu minulosti

Historická dohoda, ktorú v apríli uzavreli Belehrad s Prištinou, vytvára na oboch stranách podmienky pre budovanie spoločnej európskej budúcnosti. Do nového svetla stavia ostatné dohody, pretože ukazuje, čo možno dosiahnuť politickou vôľou, odvahou a s podporou EÚ. Po viacerých zasadnutiach na vysokej úrovni, ktoré sprostredkovala EÚ, sa Srbsko a Kosovo 19. apríla dohodli na „Prvej dohode o zásadách upravujúcich normalizáciu vzťahov“, ktorú v máji doplnil komplexný plán vykonávania s jasným časovým horizontom do konca roka 2013.

Ten vydláždil cestu rozhodnutiu Európskej rady začať prístupové rokovania so Srbskom a Rada schválila smernice pre rokovania o dohode o stabilizácii a pridružení s Kosovom.

S posilnenými dobrými susedskými vzťahmi – základným prvkom procesu stabilizácie a pridruženía – sa v celom regióne zaznamenal pokrok aj v **dvojstranných otázkach**. Srbsko zintenzívnilo styky s Bosnou a Hercegovinou, srbský prezident sa verejne ospravedlnil za zločiny spáchané v Bosne a Hercegovine a vznikla nová, konštruktívnejšia forma vzťahov medzi Srbskom a Chorvátskom. Naďalej sa udržiavajú dvojstranné a mnohostranné styky medzi krajinami regiónu aj v takých citlivých oblastiach, ako sú vojnové zločiny, návrat utečencov, organizovaný zločin a policajná spolupráca. Štátni zástupcovia pre vojnové zločiny podpísali niekoľko dohôd vrátane dohôd medzi Bosnou a Hercegovinou a Chorvátskom a Srbskom. Riešia sa prekážky brániace vydávaniu vojnových zločincov. V septembri sa po prvýkrát stretli zástupcovia prezidentov Bosny a Hercegoviny, Chorvátska, Čiernej Hory, Srbska a Kosova, aby prerokovali stanovy iniciatívy pravdy a uzmierenia RECOM. Dohodli sa na cieľoch a základnej úlohe tejto iniciatívy. Chorvátsko, Bosna a Hercegovina a Čierna Hora vykonávajú regionálny projekt bytovej výstavby v rámci Sarajevského procesu.

Dosiahnutý pokrok je potrebné skonsolidovať. Mnoho dvojstranných problémov vrátane problémov menšín a otázok prameniacych z rozpadu bývalej Juhoslávie zostalo nevyriešených, ako napríklad vymedzenie hraníc. Vzťahy sú zaťažené absolútne protichodnými názormi na nedávnu históriu, rovnako ako aj pretrvávaním etnických problémov. Politickí a iní vodcovia musia v prípade výskytu prejavov nenávisťi a iných prejavov intolerancie preukázať viac zodpovednosti a zaujať pevnejšie stanovisko k ich odsúdeniu. Viac práce si vyžaduje dovedenie páchatel'ov k zodpovednosti za vojnové zločiny, vyriešenie nevyriešených otázok týkajúcich sa utečencov a vnútorne presídlených osôb a normalizácia vzťahov týkajúcich sa situácie menšín. Dostatočný pokrok sa nedosiahol ani v prípade nezvestných osôb.

Fungovanie inštitúcií v rámci štátov, najmä v Bosne a Hercegovine, naďalej brzdia **spory medzi etnikami a spory o statuse**, ktoré maria reformný proces. Komplikované otázky súvisiace s etnickým pôvodom možno úspešne riešiť prostredníctvom dialógu a kompromisu, čo dokazuje dohoda medzi Srbskom a Kosovom a prebiehajúce vykonávanie Ochridskej rámcovej dohody v bývalej Juhoslovanskej republike Macedónsko.

Proces pristúpenia naďalej negatívne ovplyvňujú nevyriešené dvojstranné problémy. V duchu dobrých susedských vzťahov musia príslušné strany čo najskôr vyriešiť otvorené dvojstranné otázky. Musia vynaložiť maximálne úsilie, aby závažné dvojstranné spory nepreniesli do EÚ. Komisia naliehavo vyzýva strany, aby na vyriešenie otvorených sporov v súlade so zavedenými zásadami a prostriedkami vynaložili maximálne úsilie vrátane prípadného postúpenia problémov Medzinárodnému súdnemu dvoru alebo iným existujúcim alebo ad-hoc vytvoreným orgánom na urovnávanie sporov. Slovinsko a Chorvátsko ukázali, že takýto prístup môže viesť k pozitívnym výsledkom. Proces pristúpenia by nemali brzdiť dvojstranné otázky.

EÚ je teraz v procese integrácie požiadaviek na normalizáciu vzťahov medzi Belehradom a Prištinou do rámca pre prístupové rokovania so Srbskom. Pokiaľ ide o bývalú Juhoslovanskú republiku Macedónsko, zásadne dôležité zostáva zachovanie dobrých susedských vzťahov vrátane prerokovaného a vzájomne prijateľného riešenia otázky názvu pod záštitou OSN, ktorý je potrebné bez meškania nájsť. Komisia je pripravená pomôcť vytvoriť potrebný politický impulz na hľadanie riešení a podporiť s tým súvisiace iniciatívy.

Pre podporu stability v regióne, ktorý len nedávno sužoval konflikt, je zásadne dôležité uzmierenie. Krajiny v regióne, členské štáty a EÚ musia pre podporu vytvorenia prostredia vhodného na prekonanie odkazu minulosti v juhovýchodnej Európe urobiť viac, a tak

minimalizovať riziko politického zneužitia otvorených dvojstranných otázok. Komisia podčiarkuje význam vyhlásenia Chorvátska o podpore európskych hodnôt v juhovýchodnej Európe. Chvályhodná je ochota Chorvátska využiť svoje jedinečné postavenie prvého členského štátu EÚ, ktorý vážne ovplyvnili konflikty v 90. rokoch, na poskytnutie politickej a technickej podpory svojim susedom na ich ceste do EÚ. Komisia je pripravená uľahčiť túto podporu, najmä prostredníctvom nástroja TAIEX.

Regionálna spolupráca pokračuje v rámci fór, ako sú Energetické spoločenstvo, Spoločný európsky letecký priestor, Stredoeurópske združenie voľného obchodu (CEFTA) a Regionálna škola verejnej správy. Rada pre regionálnu spoluprácu ďalej rozvíja svoju úlohu platformy na podporu záležitostí dôležitých pre celý región a perspektívy regiónu v súvislosti s EÚ, čím sa regionálna spolupráca ďalej začleňuje do politickej agendy krajín. Konštruktívnou iniciatívou, ktorá čerpá z pozitívnych skúseností Vyšehradskej štvorky, je návrh Čiernej Hory na zoskupenie Západobalkánskej šestky (ktorá spojí Albánsko, Bosnu a Hercegovinu, bývalú Juhoslovanskú republiku Macedónsko, Kosovo, Čiernu Horu a Srbsko). Dôležité je, aby tieto iniciatívy dopĺňali existujúci rámec a dodávali mu hodnotu a aby boli regionálne zakotvené a riadené. Aktívna účasť na dunajskej a očakávanej jadransko-iónskej makroregionálnej stratégii môže podporiť aj hospodársky a sociálny rozvoj a propagovať integráciu do EÚ.

S cieľom podporiť prácu na uvedených výzvach, Komisia:

- podporí rozvoj siete dvojstranných dohôd medzi stranami dohôd o stabilizácii a pridružení s cieľom poskytnúť rámec pre zlepšený politický dialóg o kľúčových otázkach;
- bude naďalej ponúkať politickú podporu a všetkým zainteresovaným krajinám uľahčovať čo najskôr nájsť riešenia dvojstranných problémov a naďalej bude aktívne podporovať snahy nájsť riešenia v ostatných fórach.

V období rokov 2007 – 2013 Komisia poskytla významné predvstupové financovanie projektov a iniciatív podporujúcich uzmiernenie, a všeobecnejšie, regionálnu a cezhraničnú spoluprácu. **V rámci druhého nástroja predvstupovej pomoci** bude kľúčovou témou uzmiernenie a Komisia bude naďalej podporovať iniciatívy zamerané na riešenie problémov vojnového dedičstva (Sarajevský proces, sieť prokurátorov pre vojnové zločiny, proces pravdy a uzmiernenia (RECOM)). Spoluprácu bude povzbudzovať a podporovať aj v takých oblastiach, ako je vzdelávanie, veda, kultúra, médiá, mládež a šport. Komisia bude naďalej podporovať regionálne iniciatívy, ako je Rada pre regionálnu spoluprácu a Regionálna škola verejnej správy. Dôležité bude zabezpečiť úzku súdržnosť a zosúladenie finančných prostriedkov medzi celoštátnymi a regionálnymi programami a príslušnými makroregionálnymi stratégiami.

III. ZÁVERY A ODPORÚČANIA

Na základe uvedenej analýzy a hodnotení jednotlivých krajín v záveroch o krajinách uvedených v prílohe Komisia predkladá tieto **závery a odporúčania**:

I

- 1. Pred dvadsiatimi rokmi** sa západný Balkán zmietať v konflikte. V tom istom čase sa Európska únia dohodla na podmienkach vstupu budúcich členských štátov do EÚ, známych ako **kodanské kritériá**. O desať rokov neskôr, **v roku 2013 na samite v Solúne**, poskytli členské štáty EÚ všetkým krajinám západného Balkánu **jasnú perspektívu členstva v EÚ** po splnení potrebných podmienok vrátane podmienok procesu stabilizácie a pridruženia.

Chorvátsko tieto podmienky splnilo a v júli 2013 EÚ privítala **Chorvátsko ako 28. členský štát**. Pristúpenie Chorvátska je príkladom transformačného a stabilizačného účinku procesu rozširovania. Ďalším dôkazom sily perspektívy EÚ a jej úlohy v zaceľovaní hlbokých jaziev, ktoré zanechali dejiny, je historická dohoda, ku ktorej v apríli dospeli **Srbsko a Kosovo**.

Kodanské kritériá sú dnes rovnako relevantné, pretože odzrkadľujú **základné hodnoty**, na ktorých je založená EÚ: demokraciu, právny štát, dodržiavanie základných práv. **Hospodárske výzvy, ktorým čelí EÚ**, podčiarkujú význam hospodárskych kritérií a potrebu ďalej konsolidovať hospodársku a finančnú stabilitu a podporovať rast a konkurencieschopnosť v krajinách zahrnutých do procesu rozširovania.

2. Dnes je **prístupový proces** prísnejší a zložitejší ako v minulosti, pretože odzrkadľuje vývoj politik EÚ, ako aj skúsenosti získané z predchádzajúcich rozšírení. Proces vychádza z **prísnej, ale spravodlivej podmienenosti** s postupom k členstvu, ktorý závisí od krokov, ktoré jednotlivé krajiny prijímajú na plnenie **stanovených kritérií**. Ten je obzvlášť dôležitý pre **dôveryhodnosť** politiky rozšírenia a pre poskytnutie stimulov krajinám zahrnutým do procesu rozšírenia na vykonávanie rozsiahlych reforiem. Kľúčovým ponaučením z minulosti je dôležitosť riešenia **základných zásad**.
3. Teraz je jadrom procesu rozširovania **právny štát**. Nový prístup, ktorý Rada schválila v decembri 2011, znamená, že krajiny musia v počiatočnej fáze prístupových rokovaní vyriešiť otázky, ako je reforma súdnictva a boj proti organizovanému zločinu a korupcii. To krajinám poskytne dostatok času na dosiahnutie potrebných výsledkov vo vykonávaní reforiem, aby zabezpečili, že reformy budú pevne zakorenené a nezvratné. Tento nový prístup je kľúčovým prvkom rámca rokovaní pre Čiernu Horu a ovplyvní našu prácu s ostatnými prístupujúcimi krajinami. Proces liberalizácie vízového režimu priniesol občanom západného Balkánu významné výhody a podnietil krajiny k vykonávaniu reforiem v oblasti právneho štátu, ako aj pohraničných kontrol a migrácie. Krajiny musia zvýšiť svoje úsilie s cieľom skonsolidovať reformy a vykonať opatrenia na zabránenie zneužitiu liberalizovaného vízového režimu.
4. Celosvetová hospodárska kríza zdôraznila potrebu všetkých krajín posilniť svoje **hospodárske riadenie**. V žiadnom zo štátov západného Balkánu zatiaľ nefunguje trhové hospodárstvo. Všetky ovplyvňuje vysoká nezamestnanosť, najmä medzi mladými ľuďmi. Je mimoriadne dôležité, aby tieto krajiny zintenzívnili reformy s cieľom dosiahnuť udržateľný rast a vyriešiť výzvy nevyhnutné pre plnenie hospodárskych kritérií a zlepšenie **konkurencieschopnosti**. Komisia predniesla viacero návrhov na podporu dosiahnutia tohto cieľa vrátane zavedenia vnútroštátnych hospodárskych reformných stratégií a akčných plánov na riadenie verejných financií. Komisia bude na podpore reforiem vedúcich k splneniu hospodárskych kritérií spolupracovať s hlavnými medzinárodnými finančnými inštitúciami. Investičný rámec pre západný Balkán bude naďalej podporovať investície na podporu zamestnanosti a rastu. Zásadne dôležité je prostredie vhodné na prilákanie priamych zahraničných investícií.
5. Udalosti vo viacerých krajinách zahrnutých do procesu rozširovania podčiarkli význam **posilnenia demokratických inštitúcií** a zabezpečenia inkluzívnejších demokratických procesov. Komisia prostredníctvom finančnej pomoci podporuje a bude podporovať silnejšiu úlohu občianskej spoločnosti a nadstraníckych platforiem pre integráciu do EÚ. Komisia bude podporovať aj volebné a parlamentné reformy a reformy verejných správ v úzkej spolupráci s inými medzinárodnými organizáciami v tejto oblasti.

6. Európska únia je založená na spoločných hodnotách a zásadách vrátane dodržiavania **základných práv**. Všetky krajiny západného Balkánu a Turecko musia uskutočniť ďalšie reformy s cieľom zabezpečiť, aby sa zásady slobody prejavu a ochrany práv osôb patriacich k menšinám vrátane **Rómov** rešpektovali v praxi. Robustnejšie opatrenia sú potrebné na ochranu ďalších **zraniteľných skupín** pred diskrimináciou, najmä na základe sexuálnej orientácie. Komisia zvýši prioritu udelenú týmto otázkam v prístupovom procese vrátane lepšie zacieleného financovania z nástroja predvstupovej pomoci a zvýšenej miery pomoci na podporu začlenenia Rómov prostredníctvom rómskeho „nástroja“.
7. **Regionálna spolupráca a dobré susedské vzťahy** sú základnými prvkami procesu stabilizácie a pridruženia. Otázky súvisiace s predchádzajúcimi konfliktami vrátane vojnových zločinov a návratu utečencov, ako aj so zaobchádzaním s menšinami a zabezpečovaním rovnakých práv pre všetkých občanov zostávajú kľúčovými problémami stability na západnom Balkáne a je potrebné ich v plnej miere vyriešiť. Z tohto dôvodu bude Komisia naďalej podporovať iniciatívy zamerané na prekonanie odkazu minulosti. Regionálnu spoluprácu treba ďalej posilňovať, aby bola inkluzívna a skutočne regionálna. Komisia v plnej miere podporuje prácu procesu spolupráce v juhovýchodnej Európe a Rady pre regionálnu spoluprácu vrátane regionálnej stratégie 2020.
8. Potrebné je obnoviť úsilie s cieľom prekonať **dvojstranné spory** medzi krajinami zahrnutými do procesu rozširovania a so súčasnými členskými štátmi. Dvojstranné problémy musia zainteresované strany vyriešiť čo najskôr a nemali by brzdiť prístupový proces. Komisia naliehavo žiada, aby strany vynaložili maximálne úsilie na vyriešenie pretrvávajúcich sporov v súlade s ustanovenými zásadami a prostriedkami. Rámec prístupových rokovaní môže vytvoriť politický impulz pre riešenie sporov. Komisia bude všetkým dotknutým krajinám naďalej ponúkať politickú podporu a ďalšiu pomoc, aby bolo možné čo najrýchlejšie vyriešenie dvojstranných problémov a naďalej aktívne podporovať snahy nájsť riešenia v ostatných fórach. Komisia podporí rozvoj siete dvojstranných dohôd medzi krajinami, ktoré sú zmluvnými stranami dohôd o stabilizácii a pridružení s cieľom poskytnúť rámec pre zlepšený politický dialóg o kľúčových otázkach.
9. Rok 2014 sa začne uplatňovať druhý **nástroj predvstupovej pomoci** na obdobie do roku 2020. Prostredníctvom druhého nástroja predvstupovej pomoci bude EÚ naďalej poskytovať významnú podporu krajinám zahrnutým do procesu rozširovania v rámci ich príprav na prístupenie a podporovať aj regionálnu a cezhraničnú spoluprácu. Pomoc sa bude zameriavať na oblasti v spoločnom záujme s menším počtom priorít a väčšími projektmi. Kľúčové výzvy, ktorým čelia krajiny, sa budú riešiť strategickejším a súdržnejším spôsobom, vďaka inováciám vrátane odvetvového prístupu, stimulov k lepšej výkonnosti, zvýšenej rozpočtovej podpory a silnejšieho zamerania na dosahovanie merateľných výsledkov. Komisia bude s cieľom pomôcť splniť vysoké investičné potreby a vytvoriť rast a zamestnanosť, posilňovať spoluprácu s medzinárodnými finančnými inštitúciami, aby finančné prostriedky nástroja predvstupovej pomoci mohli prostredníctvom inovačných finančných nástrojov byť použité na mobilizáciu súkromného kapitálu.
10. Politika rozširovania závisí od podpory občanov EÚ. Pre členské štáty, spoločne s inštitúciami EÚ, je zásadne dôležité viesť informovanú debatu o politickom, hospodárskom a sociálnom vplyve politiky rozšírenia. Členské štáty hrajú kľúčovú úlohu v poskytovaní informácií o politike rozšírenia občanom a v rámci toho ich

informujú o výhodách vrátane hlavného príspevku tejto politiky k mieru, bezpečnosti a prosperite a k riešeniu všetkých ich prípadných obáv.

II

11. **Čierna Hora:** Otvorenie rokovaní o pristúpení v minulom roku poznačilo začiatok novej etapy pre Čiernu Horu na jej ceste do EÚ. Hlboké a trvalé politické reformy, potrebné na implementáciu nového prístupu ku kapitole 23 o súdnictve a základných právach a kapitole 24 o spravodlivosti, slobode a bezpečnosti si budú vyžadovať silnú politickú vôľu a posilnenú administratívnu kapacitu. Proces pristúpenia musí byť inkluzívny, so silnou účasťou občianskej spoločnosti. Čierna Hora prijala podrobné akčné plány poskytujúce komplexný reformný program na posilnenie právneho štátu. Vykonávanie týchto plánov a pokrok v plnení predbežných kritérií týchto kapitol bude určovať celkové tempo rokovaní o pristúpení. Z tohto hľadiska je zásadne dôležité vykonanie júlových ústavných zmien, ktoré posilňujú nezávislosť súdov, a dosiahnutie ďalšieho pokroku, pokiaľ ide o boj proti organizovanému zločinu a korupcii vrátane korupcie na vysokej úrovni.

Reforma verejnej správy je prioritou, ktorá zabezpečí spôsobilosť Čiernej Hory uplatňovať *acquis*, riešiť politizáciu a zvýšiť transparentnosť a profesionalitu štátnej služby. Udalosti posledných mesiacov, najmä údajné využívanie verejných finančných prostriedkov na politické účely strán, zdôraznili význam posilnenia dôvery občanov vo verejné inštitúcie. V tomto kontexte je dôležité zabezpečiť, aby sa riadne a rýchlo ukončili vyšetrovania a aby sa prijalo vhodné opatrenie. Taktiež je potrebné primerane sledovať prácu parlamentných skupín na volebnom procese. Slobodu prejavu treba posilniť aj riadnym vyšetrením všetkých prípadov násilia a hrozieb proti novinárom a páchatel'ov predviesť pred súd. V hospodárskej oblasti sú kľúčovými otázkami zlepšenie podnikateľského prostredia a riešenie vysokej nezamestnanosti. Teraz je naliehavá reštrukturalizácia hliníkárne KAP.

12. **Srbsko:** Rok 2013 je pre Srbsko historickým rokom na jeho ceste do Európskej únie. Rozhodnutie júnového zasadnutia Európskej rady otvoriť rokovania o pristúpení predstavuje vo vzťahoch Srbska s Európskou úniou začiatok významnej novej fázy. Je uznaním pokroku dosiahnutého v kľúčových reformách a podstatného úsilia, ktoré Srbsko vynaložilo na normalizáciu svojich vzťahov s Kosovom. V septembri nadobudla platnosť dohoda o stabilizácii a pridružení.

Srbsko aktívne a konštruktívne pracuje na viditeľnom a udržateľnom zlepšení vzťahov s Kosovom. V apríli vyústila účasť Srbska na dialógu pod záštitou EÚ do zásadnej „Prvej dohody o zásadách upravujúcich normalizáciu vzťahov“ s Kosovom (ďalej len Prvá dohoda), ktorú v máji doplnil vykonávací plán. Vykonávanie pokračuje a už viedlo k viacerým nezvratným zmenám v teréne. Strany dospeli k dohode aj o energetike a telekomunikáciách. Srbsko musí byť naďalej plne zaviazané pokračovať v normalizácii vzťahov s Kosovom a vykonávať všetky dohody dosiahnuté v tomto dialógu.

Komisia začala v septembri monitorovať *acquis* a so záujmom očakáva prvú medzivládnu konferenciu o pristúpení Srbska, ktorá by sa mala konať najneskôr v januári 2014, po tom ako Rada schválí rámec pre rokovania. V tejto novej náročnej fáze bude musieť Srbsko venovať osobitnú pozornosť kľúčovým oblastiam právneho štátu, najmä vykonávaniu reformy súdnictva, boju proti korupcii a organizovanému zločinu, reforme verejnej správy, nezávislosti kľúčových inštitúcií, slobode tlače, boju proti diskriminácii a ochrane menšín. Aktívne musí vykonávať stratégiu integrácie Rómov. Srbsko musí pokračovať v zlepšovaní podnikateľského prostredia a rozvoji konkurencieschopného súkromného sektora. Zásadne dôležité je aj riešenie vysokej

nezamestnanosti. Srbsko musí vychádzať z pozitívneho príspevku, ktorý v posledných rokoch vložilo do regionálnej spolupráce vrátane pozdvihnutia stykov so susednými krajinami na vysokej úrovni.

13. **Bývalá Juhoslovanská republika Macedónsko:** Politická kríza, ktorá nasledovala po vlnajších udalostiach v parlamente, ukázala hlboké rozpory medzi politickými stranami, ktoré ovplyvňujú fungovanie parlamentu, a preukázala potrebu konštruktívnej politiky v národnom záujme. Kľúčovou oblasťou je pokračovanie vykonávania politickej dohody z 1. marca. Strategickou prioritou krajiny zostáva agenda EÚ. Dialóg na vysokej úrovni o pristúpení prispieva k pokroku vo väčšine prioritných oblastí vrátane eliminácie nevyriešených súdnych sporov a pokroku v boji proti korupcii. Krajina už dosiahla vysokú úroveň súladu právnych predpisov vzhľadom na situáciu, v ktorej sa nachádza v procese pristúpenia, a ďalší pokrok zaznamenala v zlepšení schopnosti prijať povinnosti vyplývajúce z členstva.

Reformnou prioritou nasledujúceho roka by malo byť účinné vykonávanie a presadzovanie jestvujúceho právneho a politického rámca. Osobitná pozornosť by sa mala venovať právnemu štátu vrátane nezávislosti súdnictva a dosahovaniu ďalších výsledkov v boji proti korupcii a organizovanému zločinu. Obavy naďalej vzbudzuje aj sloboda prejavu a situácia v médiách. Musí sa dokončiť preskúmanie *Ochridskej rámcovej dohody*, ktorá je osobitne dôležitá pre vzťahy medzi etnikami, a jej odporúčania sa musia vykonávať. Aktívne sa musí vykonávať stratégia integrácie Rómov. Musí sa vyriešiť zastieranie rozdielu medzi štátom a stranou, ako to vo volebnom kontexte zdôraznila OBSE/ODIHR. Potrebné je riešiť vysokú nezamestnanosť a posilniť riadenie verejných financií.

Komisia sa domnieva, že politické kritériá sa naďalej uspokojivo plnia, a odporúča, aby sa otvorili rokovania o pristúpení. Zásadne dôležité je prejsť do ďalších, náročnejších fáz procesu rozširovania s cieľom skonsolidovať a podporiť ďalšie reformy, ako aj posilniť vzťahy medzi etnikami. Dialóg na vysokej úrovni o pristúpení je užitočný nástroj, ktorý sa naďalej bude zameriavať na kľúčové otázky vrátane dobrých susedských vzťahov, ale nemôže nahradiť rokovania o pristúpení.

Komisia je stále presvedčená, že rozhodnutie otvoriť rokovania o pristúpení prispeje k vytvoreniu podmienok vhodných na zlepšenie dobrých susedských vzťahov všeobecne, a najmä k nájdeniu vzájomne prijateľného riešenia v otázke názvu, ktorú Komisia považuje za zásadne dôležitú. Po takmer dvoch desaťročiach musí intenzívny politický záväzok všetkých strán v procese OSN konečne dospieť k riešeniu s aktívnou účasťou medzinárodného spoločenstva.

Toto je už piate odporúčanie Komisie otvoriť rokovania o pristúpení s touto krajinou. Rada doteraz neprijala žiadne rozhodnutie. Nevykonanie tohto odporúčania predstavuje pre bývalú Juhoslovanskú republiku Macedónsko a EÚ potenciálne vážne problémy. Spochybňuje dôveryhodnosť procesu rozširovania, ktorý je založený na jasnej podmienenosti a zásade vlastných zásluh. Absencia dôveryhodnej perspektívy EÚ ohrozuje udržateľnosť reformného úsilia krajiny.

Na základe výzvy Európskej rady Komisia pripomína svoj úmysel bez meškania predložiť návrh rámca pre rokovania, ktorý zohľadňuje potrebu vyriešiť otázku názvu v počiatočnom štádiu rokovaní o pristúpení, a uskutočniť proces analytického preskúmania *acquis* EÚ počnúc kapitolami o súdnictve a základných právach a o spravodlivosti, slobode a bezpečnosti. Komisia sa domnieva, že keby prebiehalo monitorovanie a diskusie Rady o rámci pre rokovania, bolo by možné vytvoriť potrebný impulz, ktorý podporí hľadanie prerokovaného a vzájomne prijateľného riešenia otázky názvu už pred otvorením rokovaní o kapitolách. Uplatňovanie nového

prístupu ku kapitolám 23 a 24 aj na bývalú Juhoslovanskú republiku Macedónsko poskytnú potrebné nástroje na riešenie kľúčových otázok, ktoré vyvolávajú obavy aj v členských štátoch, a prispeje k udržateľnosti reforiem.

Pred desiatym výročím nadobudnutia platnosti dohody o stabilizácii a pridružení z apríla 2004 Komisia už piatykrát vyzýva Radu, aby prijala jej návrh z roku 2009 na prechod do druhej etapy pridružení v súlade s príslušnými ustanoveniami dohody o stabilizácii a pridružení, ktoré predpokladajú, že pridružení sa v plnej miere zrealizuje v prechodnom období najviac desiatich rokov.

14. **Albánsko:** V októbri minulého roka Komisia odporučila, aby Rada udelila Albánsku status kandidátskej krajiny pod podmienkou, že vykoná kľúčové opatrenia v oblasti reformy justície a verejnej správy a revíziu parlamentného rokovacieho poriadku. V decembri 2012 Rada s cieľom rozhodnúť o udelení statusu kandidátskej krajiny vyzvala Komisiu, aby čo najskôr podala správu o dosiahnutí potrebného pokroku aj so zreteľom na ďalšie opatrenie, ktoré Albánsko prijalo v boji proti korupcii a organizovanému zločinu vrátane aktívnych vyšetrovaní a trestných stíhaní týchto prípadov. V tomto zmysle Albánsko na základe konsenzu medzi stranami prijalo zostávajúce kľúčové opatrenia týkajúce sa reformy súdnictva, verejnej správy a parlamentu. Júnové parlamentné voľby vyhodnotila medzinárodná volebná pozorovateľská misia pod vedením OBSE/ODIHR ako pluralitné s aktívnou účasťou občanov v celej kampani a skutočným rešpektovaním základných slobôd. V boji proti korupcii a organizovanému zločinu uskutočnilo Albánsko počiatočné kroky smerujúce k zlepšeniu účinnosti vyšetrovaní a trestných stíhaní a posilneniu spolupráce medzi orgánmi presadzovania práva. Zvýšil sa počet usvedčení v prípadoch korupcie a prania špinavých peňazí, rovnako aj počet vyšetrovaní prípadov obchodovania s ľuďmi a drogami. Uspokojivo sa riešia všetky nedávne odporúčania Rady Európy týkajúce sa financovania politických strán a právnych ustanovení o korupcii. Nová vláda v Albánsku sa dôrazne odhodlala bojovať proti korupcii a túto otázku zdôraznila vo svojom programe ako prioritu.

Vzhľadom na to, že Albánsko dosiahlo potrebný pokrok, Komisia odporúča, aby Rada udelila Albánsku status kandidátskej krajiny na základe dohody, že Albánsko bude naďalej prijímať opatrenia v boji proti organizovanému zločinu a korupcii.

Podľa stanoviska Komisie z roku 2010 musí Albánsko splniť na otvorenie rokovaní o pristúpení tieto kľúčové priority:

1. pokračovať vo vykonávaní reformy verejnej správy s cieľom zvýšiť profesionalitu a odpolitizovať verejnú správu;
2. prijať ďalšie opatrenia na posilnenie nezávislosti, účinnosti a zodpovednosti súdnych inštitúcií;
3. naďalej vynakladať vytrvalé úsilie v boji proti korupcii a smerovať k ustanoveniu solídnych výsledkov aktívnych vyšetrovaní, trestných stíhaní a rozsudkov;
4. naďalej vynakladať vytrvalé úsilie v boji proti organizovanému zločinu a smerovať k vytvoreniu presvedčivých výsledkov aktívnych vyšetrovaní, trestných stíhaní a rozsudkov;
5. prijať účinné opatrenia na posilnenie ochrany ľudských práv vrátane práv Rómov a antidiskriminačných politík, ako aj na vykonávanie majetkových práv.

Komisia je pripravená podporiť úsilie Albánska smerujúce k splneniu týchto kľúčových priorít tak, že sa zapojí do dialógu na vysokej úrovni s touto krajinou.

Konstruktívny a udržateľný dialóg medzi vládou a opozíciou o reformách súvisiacich s EÚ bude mimoriadne dôležitý pre zabezpečenie budúcnosti Albánska v EÚ. Zásadne dôležitá stále zostáva konštruktívna účasť Albánska na regionálnej spolupráci.

15. **Bosna a Hercegovina** uviazla v európskom integračnom procese na mŕtvom bode. Aby sa krajina pohla vpred na ceste do EÚ, musí bez ďalšieho meškania vykonať rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva v prípade Sejdić-Finci. Vykonanie tohto rozsudku je zásadne dôležité nielen preto, aby krajina postúpila na ceste do EÚ, ale aj pre legitímnosť a dôveryhodnosť predsedníctva a snemovne národov, ktoré sa majú voliť v roku 2014. Bosna a Hercegovina musí naliehavo vytvoriť aj mechanizmus koordinácie záležitostí EÚ, aby mohla jednoducho hlasovať o programe EÚ.

Bez konsenzu, ktorý je potrebný na postup na ceste do EÚ, je veľké riziko, že predvstupová pomoc neprinesie očakávané výsledky. Keďže sa doteraz nenašlo riešenie na vykonanie rozsudku v prípade Sejdić-Finci a nebol ustanovený mechanizmus koordinácie s EÚ, nie je možné zachovať rovnakú úroveň predvstupovej pomoci EÚ.

Komisia sa rozhodla pozastaviť ďalšie rokovania o druhom nástroji predvstupovej pomoci dovtedy, kým sa krajina nevráti späť do procesu integrácie do EÚ. Keďže nebol zaznamenaný žiadny hmatateľný pokrok, Bosna a Hercegovina riskuje stratu významných finančných prostriedkov predvstupovej pomoci.

EÚ je pevne odhodlaná podporovať Bosnu a Hercegovinu a jej občanov pri plnení ich nádejí a ambícií dosiahnuť pokrok na ceste do EÚ. Ďalší pokrok závisí od schopnosti politických vodcov spolupracovať a dohodnúť sa na kompromise, ktorý odomyká cestu do EÚ. Dohodnutie takéhoto kompromisu pomôže obnoviť dôveru občanov v spôsobilosť vedenia splniť očakávania o integrácii do EÚ. To vydláždí cestu pre nadobudnutie účinnosti dohody o stabilizácii a pridružení, a potom pre dôveryhodnú žiadosť o členstvo.

Aj keď je pokrok v celkovej reforme súdneho systému obmedzený, vykonáva sa viacero odporúčaní, ktoré vydala Komisia v rámci štruktúrovaného dialógu o spravodlivosti. Tento dialóg ukazuje potenciál agendy rozširovania a výhody účinnej angažovanosti. Určitý pokrok sa dosiahol aj v znižovaní počtu nevyriešených prípadov vojnových zločinov. Starostlivé prípravy na všetkých úrovniach, ktoré podporila EÚ a iné medzinárodné organizácie, umožnili vykonať aj dlho očakávané sčítanie ľudu. Krajina však čelí väčším výzvam. Zvýšenú pozornosť si vyžaduje otázka právneho štátu vrátane reformy súdnictva a boja proti korupcii a organizovanému zločinu, reforma verejnej správy, sloboda prejavu vrátane riešenia zastrašovania novinárov a riešenie diskriminácie vrátane diskriminácie Rómov. Ďalšie hospodárske reformy sú potrebné na zlepšenie podnikateľského prostredia a vytvorenie jednotného hospodárskeho priestoru v krajine.

Po pristúpení Chorvátska Komisia považuje za neprijateľné, že Bosna a Hercegovina dodnes odmieta upraviť dočasnú dohodu/dohodu o stabilizácii a pridružení tak, aby zohľadňovala jej tradičné obchodovanie s Chorvátskom. Komisia vyzýva Bosnu a Hercegovinu, aby urýchlene zrevidovala svoju pozíciu tak, aby mohla čo najskôr dokončiť úpravu na základe tradičných obchodných tokov.

16. **Kosovo:** Rok 2013 je pre Kosovo historickým rokom na jeho ceste do Európskej únie. Júnové rozhodnutia Rady, ktorými sa povoľuje otvorenie rokovaní o dohode o stabilizácii a pridružení, predstavujú vo vzťahoch EÚ s Kosovom začiatok významnej novej fázy. Sú uznaním pokroku dosiahnutého v kľúčových reformách a podstatného úsilia, ktoré Kosovo vynaložilo na normalizáciu svojich vzťahov so Srbskom.

Rokovania o dohode sa oficiálne začnú tento mesiac. Cieľom Komisie je ukončiť tieto rokovania na jar 2014, v lete vypracovať počiatočný návrh dohody, a potom návrhy predložiť Rade na podpísanie a uzavretie dohody.

Kosovo aktívne a konštruktívne pracuje na viditeľnom a udržateľnom zlepšení vzťahov so Srbskom. V apríli vyústila účasť Kosova na dialógu pod záštitou EÚ, do zásadnej „Prvej dohody o zásadách upravujúcich normalizáciu vzťahov“ so Srbskom (ďalej len „Prvá dohoda“), ktorú v máji doplnil vykonávací plán. Vykonávanie pokračuje a už viedlo k viacerým nezvratným zmenám v teréne. Strany dospeli k dohode aj o energetike a telekomunikáciách. Kosovo musí byť naďalej plne zaviazané pokračovať v normalizácii vzťahov so Srbskom a vykonávaní všetkých dohôd dosiahnutých v tomto dialógu. Komisia poskytne ďalšie finančné prostriedky predvstupovej pomoci na pomoc pri vykonávaní aprílovej dohody v príslušných spoločenských.

Kľúčovou prioritou Kosova je naďalej právny štát. Ten je aj základným kameňom procesu stabilizácie a pridruženía, ktorého súčasťou je Kosovo. Štruktúrovaný dialóg o právnom štáte bude preto pokračovať, aby podporil a usmernil Kosovo v tejto oblasti, vrátane diskusií o budúcnosti misie EÚ na podporu právneho štátu v Kosove (EULEX). Kosovo naďalej prijíma opatrenia na riešenie priorit stanovených vo vízovom pláne a Komisia o nich podá správu v prvej polovici roka 2014.

Kosovo sa musí sústrediť na vykonávanie reforiem s cieľom plniť svoje povinnosti podľa budúcej dohody o stabilizácii a pridružení. Osobitná pozornosť by sa mala venovať boju proti organizovanému zločinu a korupcii, pokračovaniu reforiem súdnictva a verejnej správy, zabezpečeniu práv občanov patriacich k menšinám – vrátane Rómov – a riešeniu obchodných otázok. Kosovo naliehavo potrebuje vyriešiť nezamestnanosť a štrukturálne slabiny, ktoré ovplyvňujú jeho trh práce.

Komisia ďalej vyzýva všetkých oprávnených voličov, aby sa v novembri zúčastnili nastávajúcich volieb do obecných zastupiteľstiev. Tie sú pre miestne spoločenstvo v severnom Kosove významnou príležitosťou na presadenie ich demokratických práv a plnej účasti na budúcom rozvoji Kosova. Komisia očakáva, že orgány zabezpečia, aby boli voľby inkluzívne a plne rešpektovali demokratické zásady.

17. **Turecko** je kandidátskou krajinou a strategickým partnerom Európskej únie. Turecko so svojím veľkým, dynamickým hospodárstvom je pre EÚ dôležitým obchodným partnerom a hodnotným komponentom konkurencieschopnosti EÚ v celej colnej únii. Turecko má strategickú polohu aj z hľadiska energetickej bezpečnosti a hrá dôležitú regionálnu úlohu. Komisia podčiarkuje význam prebiehajúcej spolupráce a dialógu o otázkach zahraničnej politiky. Pozitívny program, ktorý bol spustený v roku 2012, naďalej podporuje a dopĺňa prístupové rokovania s Tureckom, ale nie je náhradou za rokovania. Úplný potenciál vzťahu EÚ s Tureckom sa najlepšie vyplní v rámci aktívneho a dôveryhodného procesu pristúpenia, kde je EÚ naďalej oporou pri realizácii hospodárskych a politických reforiem. Spoluprácu by ďalej posilnilo viac stykov na vysokej úrovni medzi Tureckom, EÚ a jej členskými štátmi.

V posledných dvanástich mesiacoch sa v reformách dosiahol významný pokrok. Štvrtý balík reforiem súdnictva posilňuje ochranu základných práv vrátane slobody prejavu a boja proti beztretnosti v prípadoch mučenia a zlého zaobchádzania. Vláda začala historický mierový proces zameraný na ukončenie terorizmu a násilia na juhovýchode krajiny a prípravu cesty pre riešenie kurdskej otázky. Ohlásené opatrenia v demokratickom balíku predstavenom v septembri 2013 predpokladajú ďalšie reformy celého radu dôležitých otázok vrátane používania iných jazykov ako turečtiny, práv osôb patriacich k menšinám a riešenia súčasných vysokých prahov zastúpenia v

parlamente a rozpočtovej podpory pre politické strany. Zásadne dôležité je ich vykonávanie v spolupráci so zainteresovanými stranami a v súlade s európskymi štandardmi. Parlamentný výbor pre uzmierenie strán, ktorý bol zriadený na vypracovanie novej ústavy, dospel k dohode o viacerých článkoch. Významný krok k primeranej ochrane žiadateľov o azyl sa uskutočnil prijatím komplexného zákona o cudzincoch a medzinárodnej ochrane. Zriadila sa inštitúcia ombudsmana a už aktívne pracuje na plnení svojej úlohy. Vzrástli verejné debaty o témach, ktoré sa v minulosti pokladali za citlivé. Turecko poskytuje životne dôležitú humanitárnu pomoc aj veľkým počtom Sýrčanov, ktorí utekajú zo svojej krajiny. Ďalší pozitívny vývoj zahŕňa ratifikáciu zo strany Turecka dohody o Transanatolskom plynovode, ktorej cieľom je spojenie s Transjadranským plynovodom na účely prepravy zemného plynu z Kaspického mora do EÚ cez Turecko.

Vážne obavy vzbudzuje nadmerné použitie policajnej sily a celková absencia dialógu počas protestov v máji a júni. To zdôrazňuje naliehavú potrebu ďalších reforiem a podpory dialógu v celom politickom spektre a v širšom zmysle aj v spoločnosti, ako aj dodržiavanie základných práv v praxi. Počas protestov sa začalo viacero správnych a súdnych vyšetrovaní správania polície. Tie by sa mali viesť v súlade s európskymi štandardmi a brať na zodpovednosť príslušné osoby. Minister vnútra vydal dva obežníky zamerané na zlepšenie postupov policajných zásahov počas demonštrácií. Dôležité je, aby sa pokračovalo v plánoch ustanoviť mechanizmus monitorovania presadzovania práva s cieľom zabezpečiť nezávislý dohľad nad správaním sa polície. Ďalšie zmeny v tureckom právnom systéme sú potrebné najmä na posilnenie slobody prejavu a médií a slobody zhromažďovania a združovania; súdna prax by mala systematicky odzrkadľovať európske štandardy. Štvrtý balík reforiem súdnictva by sa mal v plnej miere vykonať. Vlna protestov v júni je aj výsledkom rozsiahlej demokratickej reformy, ktorá sa uskutočnila v minulom desaťročí, a vzniku dynamickej a rozmanitej občianskej spoločnosti, ktorú treba rešpektovať a s ktorou treba systematickejšie konzultovať na každej úrovni rozhodovania bez ohľadu na to, kto má v parlamente väčšinu.

Celý tento vývoj podčiarkuje význam zapojenia EÚ a skutočnosti, že EÚ zostáva referenciou pre vykonávanie reforiem v Turecku. Z tohto dôvodu musia znova nabráť tempo rokovania o pristúpení, pričom sa musia rešpektovať záväzky EÚ a ustanovená podmienenosť. Z tohto hľadiska predstavuje významný krok otvorenie kapitoly 22 o regionálnej politike; Komisia pri najbližšej príležitosti očakáva usporiadanie medzivládnej konferencie. Turecko zaznamenalo pokrok vo viacerých iných kapitolách. Turecko môže urýchliť tempo rokovaní tým, že splní referenčné kritériá, splní požiadavky rámca pre rokovanie a dodrží svoje zmluvné povinnosti voči EÚ.

Pokrok v rokovaniach o pristúpení a pokrok v politických reformách v Turecku sú dve strany tej istej mince. V záujme Turecka aj EÚ je, aby sa čo najskôr dohodli úvodné kritériá pre kapitolu 23 o súdnictve a základných právach a kapitolu 24 o spravodlivosti, slobode a bezpečnosti a aby sa čo najskôr oznámili Turecku s cieľom otvoriť rokovania podľa týchto dvoch kapitol s cieľom zlepšiť dialóg EÚ s Tureckom v oblastiach dôležitého vzájomného záujmu a podporiť prebiehajúce reformné úsilie. Podpísanie dohody o readmisii medzi EÚ a Tureckom a súčasný začiatok dialógu o vízach smerujúci k liberalizácii vízového režimu poskytnú nový impulz pre vzťahy EÚ s Tureckom a obom prinesú konkrétne výhody. Dôležité je, aby sa tieto dva procesy pohli vpred a aby sa urýchlene ukončilo podpísanie a ratifikácia dohody o readmisii v Turecku. Ďalšie posilnenie spolupráce medzi EÚ a Tureckom v oblasti energetiky a pokrok v prístupových rokovaniach uľahčí prepojenie a integráciu energetických trhov EÚ a Turecka.

Komisia zdôrazňuje všetky suverénne práva členských štátov EÚ, medzi ktoré okrem iného patrí právo uzatvárať dvojstranné dohody a vykonávať prieskum prírodných zdrojov a využívať tieto zdroje v súlade s *acquis* EÚ a medzinárodnými právnymi predpismi vrátane Dohovoru OSN o morskom práve. V súlade so stanoviskami, ktoré Rada a Komisia v uplynulých rokoch opakovane vydali, je teraz nevyhnutné, aby Turecko splnilo svoju povinnosť v plnej miere vykonávať dodatkový protokol a aby dosiahlo pokrok v normalizácii vzťahov s Cyperskou republikou. Ten by mohol poskytnúť impulz pre proces pristúpenia, pretože umožňuje dosiahnuť pokrok najmä v ôsmej kapitole, ktorej sa týkajú závery zasadnutia Rady v decembri 2006. Komisia zároveň naliehavo žiada, aby sa predišlo akýmkoľvek hrozbám, zdrojom nezhôd alebo činnostiam, ktoré by mohli poškodiť dobré susedské vzťahy a ohroziť mierové vyriešenie sporov. Zásadne dôležitý je záväzok a konkrétny vklad Turecka do komplexného riešenia cyperskej otázky.

18. Pokiaľ ide o **cyperskú otázku**, Komisia očakáva, že komunity cyperských Grékov a cyperských Turkov obnovia plnohodnotné rokovania o komplexnom riešení pod záštitou OSN. Komisia očakáva, že obe strany sa rýchlo presunú k podstate s cieľom urýchlene dospieť k úspešnému záveru. Povzbudzuje všetky strany, aby prispeli k vytvoreniu pozitívnej klímy medzi komunitami prostredníctvom krokov, ktoré prinesú prospech každodennému životu Cyperčanov, a pripravili verejnosť na nevyhnutné kompromisy. Komisia sa domnieva, že výhody zjednotenia prevážia všetky koncesie, ktoré môžu byť z tohto hľadiska potrebné. Využívanie uhľovodíkových zdrojov by malo priniesť prospech všetkým Cyperčanom. Komisia je pripravená ďalej posilniť svoju podporu procesu, ak o to obe strany požiadajú a OSN to odsúhlasí.
19. **Island:** Island dospel do pokročilého štádia prístupových rokovaní, keď sa nová vláda rozhodla rokovania pozastaviť a proces pristúpenia sa dostal do mŕtveho bodu. Vláda uviedla, že uskutoční hodnotenie doterajších rokovaní, ako aj vývoja v Európskej únii, ktoré v nadchádzajúcich mesiacoch predloží islandskému parlamentu na prerokovanie. Komisia pozastavila prácu na príprave druhého nástroja predvstupovej pomoci. Island však zostáva dôležitým partnerom EÚ za každých okolností.

PRÍLOHA

Závery týkajúce sa Čiernej Hory, Srbska, bývalej Juhoslovanskej republiky Macedónsko, Albánska, Bosny a Hercegoviny, Kosova, Turecka a Islandu

Čierna Hora

Otvorenie prístupových rokovaní EÚ s Čiernou Horou v júni 2012 poznačilo začiatok novej a intenzívnej fázy pre Čiernu Horu na jej ceste do EÚ. Hlboké a trvalé politické reformy, potrebné na implementáciu nového prístupu ku kapitole 23 o súdnictve a základných právach a kapitole 24 o spravodlivosti, slobode a bezpečnosti si budú vyžadovať silnú politickú vôľu a posilnenú administratívnu kapacitu. Proces pristúpenia musí byť inkluzívny, so silnou účasťou občianskej spoločnosti.

Počas vykazovaného obdobia sa Čierna Hora sústredila na prípravu komplexných akčných plánov, ktoré budú usmerňovať reformný proces krajiny, pokiaľ ide o právny štát. V júni vláda prijala tieto akčné plány, ktoré tvoria úvodné kritériá pre kapitoly 23 a 24. Po prijatí akčných plánov Komisia v auguste odporučila otvoriť tieto kapitoly a v septembri Rada vyzvala Čiernu Horu, aby predložila svoje rokovacie pozície. Práca pokračuje v súlade s novým prístupom k týmto kapitolám, vymedzeným v rámci pre rokovania s Čiernou Horou.

Na konci júna 2013 sa skončili monitorovacie zasadnutia pre všetky kapitoly rokovaní. Doteraz sa predbežne uzavreli rokovania o dvoch kapitolách (veda a výskum; vzdelanie a kultúra). Úvodné kritériá sa stanovili pre šesť kapitol (voľný pohyb tovaru; právo usadiť sa a sloboda poskytovať služby; politika hospodárskej súťaže; poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka; bezpečnosť potravín, veterinárna a fytosanitárna politika; regionálna politika a koordinácia štrukturálnych nástrojov).

Reforma verejnej správy je prioritou, ktorá zabezpečí spôsobilosť Čiernej Hory uplatňovať *acquis*, riešiť politizáciu a zvýšiť transparentnosť a profesionalitu štátnej služby. Udalosti posledných mesiacov, najmä údajné využívanie verejných finančných prostriedkov na politické účely strán, zdôraznili význam posilnenia dôvery občanov vo verejné inštitúcie. V tomto kontexte je dôležité zabezpečiť, aby sa riadne a rýchlo ukončili vyšetrovania a aby sa prijalo vhodné opatrenie. Taktiež je potrebné primerane sledovať prácu parlamentných skupín na volebnom procese. Čierna Hora potrebuje zabezpečiť aj primerané následné činnosti v súvislosti s dlhodobými odporúčaniami OBSE/ODIHR, ktoré sa týkajú právnych predpisov v oblasti volieb a ustanoviť jasné, všeobecne akceptované rozlíšenie medzi záujmami verejnosti a strán. Čierna Hora naďalej dostatočne spĺňa **politické kritériá** členstva v EÚ. Parlamentné voľby v októbri 2013 a prezidentské voľby v apríli 2013 nezmenili strategickú prioritu, ktorú krajina udelila cieľu pristúpenia k EÚ. Aj keď podľa OBSE/ODIHR boli tieto voľby zorganizované profesionálne a účinne, boli zistené aj určité nedostatky. Dôsledkom neuznania výsledkov prezidentských volieb opozíciou bol dvojmesačný bojkot parlamentu najväčšou opozičnou skupinou. Bojkot sa skončil vtedy, keď sa medzi stranami dospelo k dohode o vytvorení dvoch parlamentárnych orgánov na vyšetrovanie obvinení zo zneužitia verejných financií na volebné účely a na navrhnutie odporúčaní na zlepšenie volebného procesu. Parlamentný vyšetrovací výbor zaoberajúci sa zneužitím verejných financií ukončil svoju prácu v júli. Parlament odmietol odsúhlasiť závery, ktoré by okrem iného ustanovili politickú zodpovednosť, a obmedzil sa na technickú správu. Následné súdne činnosti zatiaľ neboli zabezpečené.

Pracovná skupina zaoberajúca sa budovaním dôvery vo volebný proces už prijala návrh zákona o jednotnom zozname voličov, ktorý nahradí zákon o registri voličov, ako aj návrh zmien zákona o osobných preukazoch totožnosti. V oblasti právneho štátu prijal parlament dlho očakávané zmeny ústavy týkajúce sa posilnenia nezávislosti súdnictva, ktoré sú v zásade v súlade s odporúčaniami Benátskej komisie.

Čierna Hora sa aktívne zapája do regionálnej a medzinárodnej policajnej a súdnej spolupráce. Hoci v súvislosti s pašovaním drog bolo vydaných niekoľko rozsudkov, len málo prípadov sa týkalo trestných činov, ako je obchodovanie s ľuďmi a pranie špinavých peňazí. Niektoré prvostupňové rozsudky v prípadoch organizovaného zločinu a korupcie boli zamietnuté. Vážne obavy stále vzbudzuje beztrestnosť v súvislosti s prípadmi zlého zaobchádzania so zadržanými osobami.

Čierna Hora prevzala vedúcu úlohu v propagácii regionálnej spolupráce, a to prostredníctvom svojho návrhu na ustanovenie iniciatívy združenia šiestich krajín západného Balkánu.

Pokiaľ ide o Medzinárodný trestný súd, Čierna Hora naďalej zachováva dvojstrannú dohodu o imunitě z roku 2007 so Spojenými štátmi, ktorá sa týka udeľovania výnimiek z právomoci tohto súdu. Čierna Hora musí svoje stanovisko zosúladiť so stanoviskom EÚ.

Pokiaľ ide o budúcnosť, Čierna Hora musí zabezpečiť politické a súdne sledovanie údajného zneužívania verejných financií na politické účely strán. Taktiež musí dokončiť prácu parlamentnej skupiny na volebnom procese prijatím právnych predpisov a iných opatrení na rozšírenie politickej podpory a zvýšenie dôvery verejnosti vo volebný proces a štátne inštitúcie.

Zvýšenie dôvery verejnosti v štát je úzko spojené s ďalším posilňovaním právneho štátu. Preto bude hrať ústrednú úlohu účinné a včasné vykonávanie akčných plánov Čiernej Hory v týchto oblastiach. Osobitný dôraz by sa mal klásť na reformy, ktoré zlepšujú nezávislosť, zodpovednosť a profesionalitu súdnictva posilňovaním záruk integrity, ako aj menovaním sudcov na základe zásluh. Z tohto hľadiska hrá dôležitú úlohu vykonávanie ústavných zmien. Zároveň musí Čierna Hora dosahovať výsledky, pokiaľ ide o systematické vyšetrovanie a trestné stíhanie prípadov korupcie a organizovaného zločinu vrátane prípadov na vysokej úrovni, ako aj pokiaľ ide o ukladanie sankcií, ktoré sú primerané závažnosti spáchaných trestných činov.

Slobodu prejavu je potrebné posilniť aj riadnym vyšetrením všetkých prípadov násilia a hrozieb proti novinárom a páchatel'ov predviesť pred súd. Zvýšenú pozornosť si vyžaduje riešenie nedostatkov v ochrane ľudských práv súdmi a orgánmi presadzovania práva, najmä pokiaľ ide o zraniteľné skupiny. Rómovia čelia diskriminácii najmä z hľadiska sociálnych a hospodárskych práv a na politickej úrovni sú stále nedostatočne zastúpení. Aktivisti z radov lesbičiek, homosexuálov, bisexuálov, transsexuálov a intersexuálov (ďalej len „LGBTI“) sú stále vystavení diskriminácii, útoky nahlasujú zriedka a pokuty sa ešte stále musia vymáhať.

Pozitívnymi krokmi sú prijatie plánu na reorganizáciu verejného sektora a nadobudnutie účinnosti nového zákona o štátnej službe a štátnych zamestnancoch. Základnou podmienkou rozvoja profesionálnej štátnej správy je spravodlivé výberové konanie na pozície úradníkov. Obavy stále vzbudzujú výpovede bez uvedenia dátumu a tie mali by sa vracieť zamestnancom, ktorí ich podpísali.

Pokiaľ ide o **hospodárske kritériá**, Čierna Hora dosiahla určitý pokrok na ceste k vytvoreniu funkčného trhového hospodárstva. V strednodobom horizonte by krajina mala byť schopná čeliť konkurenčným tlakom a trhovým silám pôsobiacim v rámci Únie za predpokladu, že bude pokračovať v odstraňovaní súčasných nedostatkov prostredníctvom vhodných makroekonomických politík a štrukturálnych reforiem.

Po prepadnutí do recesie v roku 2012 krajina v roku 2013 recesiou prekonala. Oživenie podporila pružnosť cestovného ruchu a zahraničné priame investície spolu so zvýšením vývozu elektrickej energie, ktorý vyvážil slabý domáci dopyt. Deficit bežného účtu síce klesá, ale stále zostáva veľmi vysoký. Hliníkárň KAP sa v júli dostala do konkurzného konania, čo z hľadiska pomerne vysokých možných záväzkov predstavuje riziko pre verejné financie. Nezamestnanosť zostala na veľmi vysokej úrovni. Po štyroch rokoch poklesu objem úverov

opäť narástol, ale vysoká miera problémových úverov má stále negatívny vplyv na kapitalizáciu bánk, a tým aj poskytovanie úverov.

Aby sa Čierna Hora vyrovnala s jestvujúcimi hospodárskymi výzvami a zmenšila vonkajšie nerovnováhy, potrebuje posilniť konkurencieschopnosť zlepšením produktivity a prilákaním ďalších zahraničných priamych investícií do viacerých odvetví než len do cestovného ruchu a nehnuteľností. Vytvorenie zdravého podnikateľského prostredia naďalej brzdí nedostatočne silný právny štát a korupcia. Vysoká miera nezamestnanosti si vyžaduje preklenúť medzeru medzi ponukou a dopytom kvalifikovaných pracovníkov a umožniť nezávislejšie stanovovať mzdy na úrovni spoločnosti. Taktiež si vyžaduje posilnenie verejnej služby zamestnanosti s cieľom vykonávať aktivačné politiky a ustanoviť inkluzívny a účinný trh práce. Orgány by mali objektívne posúdiť životaschopnosť hliníkového konglomerátu v trhových podmienkach a najlepšie možné riešenie bez obnovenia tlaku na verejné financie. Cesta fiškálnej konsolidácie by mala pokračovať vrátane úsilia zinkasovať daňové nedoplatky. Obavy naďalej vyvoláva vysoká úroveň problémových úverov a vyžaduje si posilnený bankový dohľad presadzujúci primerané vytváranie rezerv. Veľkú výzvu stále predstavuje tieňová ekonomika.

Pokiaľ ide o **schopnosť prevziať povinnosti spojené s členstvom v EÚ**, Čierna Hora sa nachádza na rôznych stupňoch zosúladenia. Posilnenie administratívnych kapacít je prierezovou výzvou mnohých oblastí. V kapitolách, ako je verejné obstarávanie, právo obchodných spoločností, právo duševného vlastníctva, informačná spoločnosť a médiá, zdaňovanie, politika podnikania a priemyslová politika, Čierna Hora zaznamenala dostatočný pokrok, aby Komisia odporučila otvorenie prístupových rokovaní.

V ostatných oblastiach, ako je voľný pohyb tovaru, právo usadiť sa a sloboda poskytovať služby, poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka, bezpečnosť potravín, veterinárna a fytosanitárna politika, regionálna politika a koordinácia štrukturálnych nástrojov, sa stanovili otvorené kritériá – často vrátane stratégií zosúladenia s *acquis*. Tieto kritériá by mali teraz usmerňovať prácu Čiernej Hory v nadchádzajúcich mesiacoch. Pokiaľ ide o kapitolu o politike hospodárskej súťaže, osobitne naliehavé je vypracovať plán reštrukturalizácie hliníkarne KAP, aby sa Čierna Hora prispôsobila svojim povinnostiam podľa dohody o stabilizácii a pridružení. V oblasti životného prostredia a zmeny klímy je potrebné vynaložiť značné úsilie na zabezpečenie súladu a vykonávania *acquis* vrátane strategickejšieho plánovania.

Srbsko

Rok 2013 je pre Srbsko historickým rokom na jeho ceste do Európskej únie. Srbsko aktívne a konštruktívne pracuje na viditeľnom a udržateľnom zlepšení vzťahov s Kosovom. V apríli vyústila účasť Srbska na dialógu pod záštitou EÚ, do zásadnej „*Prvej dohody o zásadách upravujúcich normalizáciu vzťahov*“ (ďalej len „Prvá dohoda“), ktorú v máji doplnil vykonávací plán. Tieto dve strany sa dohodli najmä na tom, že žiadna strana nebude blokovať ani povzbudzovať iných, aby blokovali pokrok druhej strany na jej ceste do EÚ. To predstavuje zásadnú zmenu vo vzťahoch medzi týmito dvoma stranami. Vykonávanie prvej dohody pokračuje a už viedlo k viacerým nezvratným zmenám v teréne. Strany dospeli k dohodám o energetike a telekomunikáciách. Pokrok sa zaznamenal aj vo vykonávaní dohôd, ku ktorým sa dospelo v technickom dialógu, a spolupráca Srbska s misiou EULEX sa vo viacerých oblastiach naďalej zlepšuje.

V snahe zabezpečiť pozitívny vklad do regionálnej spolupráce Srbsko obnovilo tempo reforiem a zintenzívnilo styky na vysokej úrovni so susednými krajinami. Srbsko uskutočnilo niekoľko krokov na konsolidáciu svojej fiškálnej situácie a zlepšenie podnikateľského prostredia. Pokračuje v prispôbovaní svojich právnych predpisov požiadavkám na právne predpisy EÚ v mnohých oblastiach, ktoré sa teraz monitorujú v rámci národného plánu pre

prijatie *acquis* na obdobie rokov 2013 – 2016. Dohoda o stabilizácii a pridružení medzi EÚ a Srbskom nadobudla účinnosť 1. septembra.

Výsledkom dosiahnutia významného pokroku bolo otvorenie novej fázy vo vzťahoch medzi Srbskom a Európskou úniou. Na základe rozhodnutia Komisie z 22. apríla sa Európska rada 28. júna rozhodla otvoriť rokovania o pristúpení. Komisia 22. júla predložila Rade svoj návrh na rámec pre rokovania. V septembri Komisia začala aj analytické skúmanie („monitorovanie“) *acquis* EÚ. Vzhľadom na usporiadanie prvej medzivládnej konferencie o pristúpení Srbska najneskôr v januári 2014 má rámec pre rokovania čoskoro prijať Rada a potvrdiť Európsky parlament.

V tejto novej náročnej fáze vzťahov medzi EÚ a Srbskom bude musieť Srbsko ďalej zintenzívniť svoje úsilie, aby dosiahlo úplný súlad so všetkými kritériami členstva. Zásadne dôležité bude aj pravidelné komunikovať výhody a príležitosti, ktoré vytvára proces pristúpenia, všetkým občanom v Srbsku počas celej cesty k pristúpeniu.

Spomedzi kľúčových výziev, ktorým čelí, bude musieť Srbsko osobitnú pozornosť venovať kľúčovým oblastiam právneho štátu, najmä reforme súdnictva, boju proti korupcii a organizovanému zločinu, reforme verejnej správy, nezávislosti kľúčových inštitúcií, slobode médií, boju proti diskriminácii a ochrane menšín.

Srbsko musí byť aj naďalej plne odhodlané pokračovať v normalizácii vzťahov s Kosovom a vykonávať všetky dohody dosiahnuté v rámci tohto dialógu vrátane príslušnej spolupráce s misiou EULEX. Srbsko musí dokončiť vykonávanie prvej dohody, najmä pokiaľ ide o políciu, spravodlivosť a obecné voľby v Kosove. Dôležité je, aby Srbsko naďalej povzbudzovalo kosovských Srbov k rozsiahlej účasti na nastávajúcich miestnych voľbách v Kosove. Zostáva najmä zabezpečiť v plnej miere uplatňovanie zásady inkluzívnej regionálnej spolupráce vrátane vyhýbania sa takým problémom, aké zažilo na samite procesu spolupráce v juhovýchodnej Európe (SEECP). Od Srbska sa očakáva, že bude aj naďalej aktívne prispievať k regionálnej spolupráci a uzmiereniu.

Srbsko dostatočne plní **politické kritériá**. Vláda aktívne presadzuje agendu integrácie do EÚ tým, že preukazuje konsenzus v kľúčových politických rozhodnutiach a zlepšuje konzultačný proces. Parlament zlepšuje transparentnosť svojej práce, konzultačný proces o právnych predpisoch, ako aj svoj dohľad nad výkonnou mocou. Parlament však stále uplatňuje naliehavé postupy, ktoré zbytočne obmedzujú čas a debatu pri posudzovaní návrhov právnych predpisov.

Srbsko venuje osobitnú pozornosť zlepšovaniu právneho štátu, ktorý bude v súlade s novým prístupom ku kapitolám 23 (súdnictvo a základné práva) a 24 (spravodlivosť, sloboda a bezpečnosť) kľúčovou otázkou. Na základe rozsiahleho konzultačného procesu Srbsko prijalo komplexné nové stratégie v kľúčových oblastiach súdnictva, boja proti korupcii a diskriminácii. Viditeľne proaktívny prístup prijalo k vyšetrovaniam v boji proti korupcii vrátane prípadov na vysokej úrovni. Regionálna a medzinárodná spolupráca viedla k niektorým výsledkom aj v boji proti organizovanému zločinu. Vo viacerých prípadoch sa začali vyšetrovania, ale konečné rozsudky v týchto oblastiach sú stále zriedkavé. Srbsko naďalej plne spolupracuje aj s Medzinárodným trestným tribunálom pre bývalú Juhosláviu (ICTY).

Pokiaľ ide o slobodu prejavu, bola dekriminalizovaná urážka na cti. Vykonávajú sa opatrenia v súlade so skoršími záväzkami o začlenení Rómov a prijal sa nový akčný plán. Právny rámec pre ochranu menšín sa naďalej všeobecne rešpektuje, ale v celom Srbsku sa musí vybudovať jeho konzistentné vykonávanie v takých oblastiach, ako je vzdelávanie, používanie jazyka a prístup k médiám a bohoslužbám v jazyku menšín. Aj keď orgány a nezávislé inštitúcie vyvinuli určité dodatočné úsilie na ochranu iných zraniteľných skupín, najmä príslušníkov

lesbickej, homosexuálnej, bisexuálnej, transsexuálnej a intersexuálnej (LGBTI) menšiny, chýba mu dostatočná politická podpora. Osobitne poľutovaniahodné je, že pochod za práva inak sexuálne orientovaných jedincov bol už tretí rok po sebe zakázaný z bezpečnostných dôvodov; bola to premrhaná príležitosť preukázať rešpekt k základným právam.

Pokiaľ ide o budúcnosť, Srbsko bude musieť osobitnú pozornosť venovať posilňovaniu nezávislosti kľúčových inštitúcií, a najmä súdnictva. Ústavný a právny rámec stále ponecháva priestor pre zbytočné politické ovplyvňovanie, najmä pokiaľ ide o úlohu parlamentu pri menovaní a odvolávaní sudcov. Ďalšie reformy si budú vyžadovať komplexnú funkčnú analýzu súdnictva z hľadiska nákladov, efektívnosti a prístupu k spravodlivosti. Výsledky Srbska, pokiaľ ide o účinné vyšetrovanie, trestné stíhanie a odsudzovanie páchatel'ov korupcie a organizovaného zločinu, sa naďalej značne posilňujú. Vykonanie nedávnych zmien v právnych predpisoch o „zneužití funkcie“ by sa malo starostlivo monitorovať za účelom komplexného preskúmania hospodárskych trestných činov. Treba vytvoriť účinné právne predpisy na ochranu informátorov. Účinné vykonávanie stratégií a akčných plánov v oblasti súdnictva a boja proti korupcii preskúša pripravenosť a ochotu Srbska pohnúť sa ďalej. Tieto strategické dokumenty si po previerke môžu vyžadovať úpravy.

Vláda musí zlepšiť svoje riadenie aj v oblasti reformy verejnej správy a ďalej rozvíjať transparentný systém štátnej služby na základe zásluh. Právny rámec pre štátnu službu na miestnej úrovni sa naďalej riadne uplatňuje a vyvíja.

Ďalej treba venovať pozornosť slobode médií. Srbsko musí teraz postúpiť vo vykonávaní mediálnej stratégie počnúc prijatím očakávaných právnych predpisov o informovaní verejnosti a médiách, o prevádzkovateľoch verejnoprávneho vysielania a o elektronickej komunikácii. Kľúčovými otázkami, ktoré treba riešiť, sú priame štátne financovanie a kontrola médií, ako aj udržateľnosť prevádzkovateľov verejnoprávneho vysielania. Treba prijať a vykonávať akčný plán antidiskriminačnej stratégie. Orgány musia zlepšiť ochranu médií, ochrancov ľudských práv a iných zraniteľných skupín vrátane LGBTI osôb pred hrozbami a útokmi radikálnych skupín. Nedávny pokrok v zlepšovaní situácie menšín vrátane Rómov treba časom ďalej rozvíjať aj pomocou dodatočných finančných prostriedkov. Stálu pozornosť si vyžaduje otázka bývania Rómov a ich prístupu k dokumentom. Viac pozornosti je potrebné venovať regiónom, ktoré čelia ťažkým sociálno-ekonomickým podmienkam, najmä na juhu a východe Srbska. Dobrou príležitosťou na to, aby Srbskou znova potvrdilo svoj záväzok voči ochrane menšín, budú voľby do národných rád menšín v roku 2014. Volebný proces sa bude musieť viesť starostlivo a tak, aby zohľadňoval už vydané odporúčania nezávislých inštitúcií.

Dôležité je, aby Srbsko naďalej aktívne prispievalo k regionálnej spolupráci a ďalej rozvíjalo svoje väzby so susednými krajinami vrátane riešenia otvorených dvojstranných otázok.

Pokiaľ ide o **hospodárske kritériá**, Srbsko dosiahlo určitý pokrok na ceste k vytvoreniu funkčného trhového hospodárstva. Srbsko musí vynaložiť značné úsilie na reštrukturalizáciu svojho hospodárstva, aby bolo zo strednodobého hľadiska schopné odolávať konkurenčným tlakom a trhovým silám pôsobiacim v rámci Únie.

V roku 2012 Srbsko prešlo ďalšou recesiou a hospodárstvo zaznamenalo pokles o 1,7 %. Vysoký rast vývozu zmiernil účinky poklesu domáceho dopytu a v prvom polroku 2013 viedol k miernemu a nerovnomernému oživeniu. Série fiškálnych konsolidačných opatrení sa prijali väčšinou na strane príjmov. Oživil sa proces reštrukturalizácie štátnych podnikov. Určitý pokrok sa dosiahol v boji proti korupcii a zlepšení majetkových práv.

Rastu je naďalej krehký a prvé znaky oživenia hospodárstva v roku 2013 neprenikli na trh práce. Veľmi vysoká zostáva miera nezamestnanosti a rozpočtový deficit. Trh práce je stále nepružný a dôležitú výzvu predstavuje udržateľné vytváranie pracovných miest. Stále sa

neprijal dôveryhodný strednodobý program fiškálnej úpravy. Prítomnosť štátu v hospodárstve je významná a v štátnych podnikoch sa stále kumulujú veľké straty. Srbsko musí pokračovať v zlepšovaní podnikateľského prostredia a vynaložiť veľké úsilie na rozvoj konkurencieschopného súkromného sektora. Fungovanie trhových mechanizmov brzdí právna neistota a korupcia. Veľkú výzvu stále predstavuje tieňová ekonomika.

Pokiaľ ide o **schopnosť prevziať povinnosti spojené s členstvom v EÚ**, Srbsko pokračuje v zosúladzovaní svojich právnych predpisov s požiadavkami právnych predpisov EÚ v mnohých oblastiach. Základom tohto úsilia je prijatie národného plánu pre prijímanie *acquis*. Značný pokrok sa zaznamenal v oblasti verejného obstarávania prijatím nového zákona o verejnom obstarávaní, ktorý znamená ďalšie zosúladenie s *acquis* EÚ a obsahuje zlepšené ustanovenia o prevencii korupcie. Otázka nezávislosti centrálnej banky sa sčasti vyriešila zmenami zákona. V oblasti podnikového účtovníctva a auditu sa prijali dva nové zákony, ktorých cieľom je ďalšie zosúladenie práva obchodných spoločností. Zlepšil sa inštitucionálny rámec pre politiku v oblasti malých a stredných podnikov a prístup malých a stredných podnikov k financiám. Víťaným vývojom sú opatrenia prijaté na zlepšenie podnikateľského prostredia, najmä na hodnotenie vplyvu nových právnych predpisov. Úspešne sa dokončilo sčítanie ľudu a poľnohospodársky cenzus. Krok späť v zosúladzovaní s *acquis* EÚ predstavujú zmeny zákona o autorskom práve, pokiaľ ide o výber poplatkov a výnimky.

Pokiaľ ide o budúcnosť, Srbsko by malo zdvojnásobiť svoje úsilie zosúladiť sa s *acquis* EÚ s osobitnou pozornosťou venovanou účinnému vykonávaniu prijatých právnych predpisov. Srbsko potrebuje zvýšiť najmä úsilie smerujúce k zosúladeniu v oblasti vodohospodárstva, odpadového hospodárstva, kvality ovzdušia a ochrany prírody a k otvoreniu trhu, oddeleniu výroby a distribúcie, ako aj k zavedeniu sadzieb, ktoré odrážajú náklady v odvetví energetiky. Ďalšie úsilie je potrebné vyvinúť aj v oblastiach regulácie štátnej pomoci, kde je potrebné ďalej ustanoviť komisiu pre reguláciu štátnej pomoci a zrušiť vyňatie privatizovaných podnikov z pravidiel štátnej pomoci. Podstatne treba posilniť systémy sociálnej ochrany, pracovnoprávne vzťahy a sociálny dialóg, predovšetkým na tripartitnej úrovni sociálneho dialógu. Zákon o geneticky modifikovaných organizmoch je potrebné zosúladiť s právnymi predpismi EÚ s cieľom umožniť prístup k WTO. Ďalšie podstatné úsilie je potrebné vyvinúť na rozvoj finančného riadenia a kontroly verejného sektora vychádzajúcej zo základného pojmu zodpovednosti za riadenie a na plný rozvoj kapacity vonkajšieho auditu.

Dočasná dohoda v rámci procesu stabilizácie a pridruženía sa naďalej bez problémov vykonáva.

Bývalá Juhoslovanská republika Macedónsko

Bývalá Juhoslovanská republika Macedónsko bola prvou krajinou, ktorá podpísala dohodu o stabilizácii a pridružení s EÚ v roku 2001. Osem rokov od kladného stanoviska Komisie v roku 2005 a rozhodnutia Rady v decembri 2005 je kandidátskou krajinou. Komisia od roku 2009 hodnotí, že táto krajina dostatočne spĺňa politické kritériá a odporúča otvoriť rokovania. Od roku 2009 Komisia taktiež odporúča, že by sa mala začať druhá etapa pridruženía podľa dohody o stabilizácii a pridružení. Rada doteraz neprijala rozhodnutie ani v jednom prípade. Dvadsať rokov po vstupe krajiny do OSN by sa bez ďalšieho meškania malo nájsť riešenie v otázke názvu.

Pri neexistencii rokovacieho procesu sú hlavnými *fórami* pre diskusiu a monitorovanie reforiem orgány zriadené podľa dohody o stabilizácii a pridružení, ako aj dialóg na vysokej úrovni o prístúpení (HLAD), ustanovený v roku 2012. Tento dialóg prispieva k pokroku vo väčšine prioritných oblastí. Pokrok dosiahnutý v rámci tohto dialógu prinesie krajine prospech, keď sa začnú rokovania. Nie je však, a ani nemôže byť náhradou za postup k otvoreniu prístupových rokovaní.

Politická kríza, ktorá nasledovala po vlnajších udalostiach v parlamente, ukázala hlboké rozpory medzi politickými stranami, ktoré ovplyvňujú fungovanie parlamentu, a preukázala potrebu konštruktívnej politiky v národnom záujme. V priebehu schvaľovania rozpočtu na rok 2013 vyústilo násilné vyvedenie členov opozície a novinárov z parlamentnej komory do najväčšieho zoskupenia opozície, ktoré bojkotovalo parlament a hrozilo bojkotom volieb do miestnych zastupiteľských orgánov. Vleklá patová situácia sa vyriešila uplatnením politickej dohody z 1. marca. Toto riešenie zahŕňalo návrat členov opozície do parlamentu, účasť na obecných voľbách, odporúčania pre budúcnosť od vyšetrovacieho výboru, podpísanie memoranda o porozumení medzi stranami o strategických euro-atlantických cieľoch krajiny a ďalšiu prácu na volebných reformách. Naďalej sa očakáva znovuotvorenie dialógu medzi vládou a novinármi. Konsenzus o správe vyšetrovacieho výboru ukázal, že s politickou vôľou možno nájsť konštruktívne riešenia prostredníctvom dialógu a kompromisu. Odporúčania vyšetrovacieho výboru je potrebné zrealizovať v plnej miere.

Krajina celkovo naďalej dostatočne plní **politické kritériá**. Obecné voľby v marci/apríli 2013 hodnotila misia OBSE/ODIHR ako profesionálne a efektívne zvládnuté, pričom si všimla zastieranie rozdielu medzi štátom a stranou a odporúčila ďalšiu zmenu volebných právnych predpisov. Krajina dokončila prevažnú časť reforiem svojho súdnictva v rokoch 2004 až 2010. V tomto roku sa zaznamenal ďalší pokrok v oblasti účinnosti súdnictva. Pokrok sa dosiahol aj v ustanovení komplexných údajov o výsledkoch boja proti korupcii, z ktorých by sa malo vychádzať v budúcnosti. Pokiaľ ide o slobodu prejavu, po vyhnaní novinárov z parlamentu sa pokrok zastavil, a napriek vývoju legislatívneho rámca sa dobré meno krajiny, pokiaľ ide o slobodu tlače, zhoršilo. Zatvorenie viacerých médií v posledných rokoch zmenšilo aj rozmanitosť rôznych názorov dostupných občanom.

Keďže krajina už dosiahla vysokú úroveň súladu vo vzťahu k tomu, kde sa nachádza v procese pristúpenia, prioritou nadchádzajúceho roka by malo byť účinné vykonávanie a presadzovanie jestvujúceho právneho a politického rámca podobne ako v krajinách, ktoré sa už zúčastňujú prístupových rokovaní.

V oblasti právneho štátu je potrebné ďalej zvyšovať nezávislosť a právomoc súdov a viac pozornosti venovať kvalite spravodlivosti poskytovanej občanom. V mnohých oblastiach je stále rozšírená korupcia a naďalej predstavuje závažný problém. Krajina potrebuje preukázať hmatateľný vplyv jestvujúcich opatrení proti korupcii a vykonávať účinné opatrenia na boj proti organizovanému zločinu. Pokiaľ ide o slobodu prejavu, vysoký stupeň polarizácie médií, často mimo politických línií, brzdí rozvoj podávania objektívnych správ, vyvíja hospodárske tlaky na novinárov a vlastníkov médií (aj vrátane nepriehľadného využívania vládnej reklamy) a podporuje slabé profesionálne štandardy. Znova treba obnoviť dialóg medzi vládou a zástupcami médií a dosiahnuť konkrétne výsledky v zmene mediálnej kultúry, ako aj v ustanovení klímy budovania istoty a dôvery. Odporúčania ODIHR by sa mali v plnej miere zrealizovať. Aktívne sa musí vykonávať stratégia integrácie Rómov. Viac úsilia treba vynakladať na odsúdenie intolerancie, napr. voči komunite lesbičiek, homosexuálov, bisexuálov, transsexuálov a intersexuálov (LGBTI).

Naliehavo je potrebné ukončiť aj preskúvanie *Ochridskej rámcovej dohody*, čo je dôležité najmä z hľadiska vzťahov medzi komunitami a medzi etnikami, a zrealizovať jej odporúčania. Tento kľúčový prvok dohody, ako aj pokračujúca decentralizácia, prispejú k stabilite v krajine aj za jej hranicami.

Krajina si všeobecne zachováva dobré vzťahy s ostatnými krajinami zahrnutými do procesu rozširovania a hrá aktívnu úlohu v *regionálnej spolupráci*. Naďalej dôležitý zostáva konštruktívny prístup k vzťahom so susednými členskými štátmi EÚ. Malo by sa zabrániť prijímaniu opatrení a vydávaniu vyhlásení, ktoré majú negatívny vplyv na dobré susedské vzťahy.

Z hľadiska **hospodárskych kritérií** sa krajina naďalej považuje za veľmi pokročilú a v niektorých oblastiach dosiahla ďalší pokrok smerujúci k fungujúcemu trhovému hospodárstvu. V strednodobom horizonte by krajina mala byť schopná čeliť konkurenčnému tlaku a trhovým silám pôsobiacim v rámci Únie za predpokladu, že bude naďalej a s dostatočným odhodlaním uskutočňovať programy reforiem zamerané na odstraňovanie významných štrukturálnych nedostatkov.

V roku 2012 hospodárska činnosť stagnovala, ale v prvej polovici roku 2013 sa rast znova obnovil. V kontexte náročného vonkajšieho prostredia sa zachovala makroekonomická stabilita. Nezamestnanosť je stále veľmi vysoká, najmä medzi mladými ľuďmi. Zraniteľnosť krajiny zvýšila rastúca úroveň deficitu a verejného dlhu.

Potrebné je prijať opatrenia na riešenie základných príčin vysokej nezamestnanosti, najmä na riešenie nepomeru medzi existujúcimi a požadovanými zručnosťami. Treba posilniť udržateľnosť verejných financií. Fiškálnu politiku je potrebné zosúladiť s prioritami štrukturálnych reforiem krajiny a orientovať smerom k výdavkom na posilnenie rastu. K posilneniu fiškálnej disciplíny by malo prispieť zavedenie strednodobého fiškálneho rámca a strategického plánovania. Ďalšie úsilie je potrebné na efektívne vykonávanie riadenia verejných financií, aby sa zabezpečilo čo najúčinnnejšie a najtransparentnejšie používanie verejných prostriedkov a prostriedkov EÚ. S cieľom zabezpečiť viac investícií do súkromného sektora je potrebné vynaložiť ďalšie úsilie na zlepšenie podnikateľského prostredia, ktoré negatívne ovplyvňuje korupcia, ako aj zdĺhavé a finančne náročné postupy pre opustenie trhu. Veľkú výzvu stále predstavuje tieňová ekonomika.

Krajina spolupracuje s EÚ vo všetkých oblastiach *acquis* do hĺbky aj do šírky a je v pokročilom štádiu zosúladenia právnych predpisov na strategickej a inštitucionálnej úrovni so zameraním na administratívnu kapacitu a mechanizmy koordinácie v rámci vnútroštátnej správy s cieľom zabezpečiť účinnú implementáciu. Ďalší pokrok dosiahla krajina v zlepšovaní svojej **schopnosti prevziať na seba záväzky vyplývajúce z členstva**. Krajina si pred desiatym výročím nadobudnutia účinnosti dohody o stabilizácii a pridružení (SAA) naďalej plní svoje záväzky vyplývajúce z tejto dohody.

V oblasti vnútorného trhu sa dosiahla dobrá úroveň zosúladenia právnych predpisov v oblasti pohybu kapitálu, poštových služieb a práva obchodných spoločností. V oblasti spravodlivosti a vnútorných záležitostí krajina riadne pokročila v prípravách na spoluprácu v oblasti vízovej politiky, vonkajších hraníc a Schengenu a na policajnú spoluprácu. Pokiaľ ide o reformu verejnej správy, ďalej by sa malo pracovať na vykonávaní zásad transparentnosti, zásluh a rovnakého zastúpenia. Ďalšie úsilie je potrebné najmä v oblastiach regionálnej politiky, životného prostredia a zmeny klímy, kde je potrebné zlepšiť vykonávanie projektov, ktoré financuje EÚ, ako aj kvality vody, regulácie znečistenia z priemyselných závodov a riadenia rizík. Pokiaľ ide o sociálnu politiku a zamestnanosť, opatrenia sú potrebné na dosiahnutie inkluzívneho a účinného trhu práce. V celej verejnej správe je potrebné posilniť a rozvíjať vnútornú kontrolu financií. Celkovo krajina dosiahla takú úroveň zosúladenia s *acquis*, ktorá je dostatočná na prechod do ďalšej etapy procesu pristúpenia.

Albánsko

V októbri minulého roka Komisia odporučila, aby Rada udelila Albánsku status kandidátskej krajiny pod podmienkou, že vykoná kľúčové opatrenia v oblasti reformy justície a verejnej správy a revíziu parlamentného rokovacieho poriadku. V decembri 2012 Rada s cieľom rozhodnúť o udelení statusu kandidátskej krajiny vyzvala Komisiu, aby čo najskôr podala správu o dosiahnutí potrebného pokroku aj so zreteľom na ďalšie opatrenie, ktoré Albánsko prijalo v boji proti korupcii a organizovanému zločinu vrátane aktívnych vyšetrovaní a trestných stíhaní týchto prípadov. V tomto zmysle Albánsko na základe konsenzu medzi stranami prijalo zostávajúce kľúčové opatrenia týkajúce sa reformy súdnictva, verejnej správy

a parlamentu. Júnové parlamentné voľby vyhodnotila medzinárodná volebná pozorovateľská misia pod vedením OBSE/ODIHR ako pluralitné s aktívnou účasťou občanov v celej kampani a skutočným rešpektovaním základných slobôd. V boji proti korupcii a organizovanému zločinu uskutočnilo Albánsko počiatočné kroky smerujúce k zlepšeniu účinnosti vyšetrovaní a trestných stíhaní a posilneniu spolupráce medzi orgánmi presadzovania práva. Zvýšil sa počet usvedčení v prípadoch korupcie a prania špinavých peňazí, rovnako ako aj počet vyšetrovaní prípadov obchodovania s ľuďmi a drogami. Uspokojivo sa riešia všetky nedávne odporúčania Rady Európy týkajúce sa financovania politických strán a právnych ustanovení o korupcii. Nová vláda v Albánsku sa dôrazne odhodlala bojovať proti korupcii a tejto otázke udelila vo svojom programe prioritu.

Podľa stanoviska Komisie z roku 2010 musí Albánsko splniť na otvorenie rokovaní o pristúpení tieto kľúčové priority: Albánsko bude musieť 1) pokračovať vo vykonávaní reformy verejnej správy s cieľom zvýšiť profesionalitu a odpolitizovať verejnú správu; 2) prijať ďalšie opatrenie na posilnenie nezávislosti, efektívnosti a zodpovednosti súdnych inštitúcií; 3) naďalej vynakladať vytrvalé úsilie v boji proti korupcii a smerovať k ustanoveniu solídnych výsledkov aktívnych vyšetrovaní, trestných stíhaní a rozsudkov; 4) naďalej vynakladať vytrvalé úsilie v boji proti organizovanému zločinu a smerovať k ustanoveniu solídnych výsledkov aktívnych vyšetrovaní, trestných stíhaní a rozsudkov; 5) prijať účinné opatrenia na posilnenie ochrany ľudských práv vrátane práv Rómov a antidiskriminačných politik, ako aj na vykonávanie majetkových práv.

Pre zabezpečenie budúcnosti Albánska v EÚ bude mimoriadne dôležitý konštruktívny a udržateľný dialóg medzi vládou a opozíciou o reformách súvisiacich s EÚ. Naďalej je zásadne dôležitá konštruktívna účasť Albánska na regionálnej spolupráci.

Ďalší pokrok dosiahlo Albánsko v plnení **politických kritérií** pre členstvo v EÚ. V spolupráci vládnucej väčšiny s opozíciou sa v parlamente prijalo viacero právnych nástrojov. Patrí sem prijatie zákona o štátnej službe, zákona o Najvyššom súde a parlamentnom rokovanom poriadku a súboru zmien trestného zákonníka a občianskeho zákonníka.

Aj keď bol proces vedúci k parlamentným voľbám 23. júna poznačený napätím, ktoré občas ohrozovalo prácu volebných orgánov, voľby boli pluralitné a prebehli celkovo usporiadane s vysokou účasťou voličov. Albánsko dosiahlo ďalší pokrok v oblasti reformy verejnej správy najmä prijatím zákona o štátnej službe.

Ďalšie kroky sa prijali na reformu súdnictva vrátane zjednodušenia súdneho systému. Zlepšené metódy práce orgánov pre boj proti korupcii, zvýšený počet odsudzujúcich rozsudkov a lepšia spolupráca medzi inštitúciami priniesli v boji proti korupcii určitý pokrok a počiatočné výsledky, ktoré treba ďalej posilňovať. Lepšie monitorovanie a transparentnosť v kľúčových oblastiach, ako je napríklad evidencia majetku, clá, vyššie vzdelávanie a zdravie, svedčí o zvýšenej informovanosti o prevencii. Riešia sa všetky odporúčania Rady Európy týkajúce sa financovania politických strán a právnych ustanovení o korupcii. Korupcia však stále zostáva vážnym problémom, ktorého riešenie si vyžaduje rozhodnosť a koordinované úsilie. Pokiaľ ide o organizovaný zločin, zlepšila sa medzinárodná policajná spolupráca, rovnako ako sa zvýšilo využívanie analýzy hrozieb, zabavovanie drog a majetku získaného z trestnej činnosti. Plnia sa odporúčania Rady Európy o boji proti praniu špinavých peňazí. Významné zmeny trestného zákonníka sa týkajú obchodovania s ľuďmi a iných závažných trestných činov.

V oblasti ľudských práv sa všeobecne dodržiava sloboda zhromažďovania a združovania, ako aj sloboda myslenia, svedomia a vierovyznania. V oblasti antidiskriminácie bol zaznamenaný pokrok napríklad prostredníctvom akčného plánu o právach lesbičiek, homosexuálov, bisexuálov, transsexuálov a intersexuálov (LGBTI). V oblasti slobody prejavu zákon o

audiovizuálnych mediálnych službách podstatne zlepšil rámec právnych predpisov pre audiovizuálne médiá v Albánsku.

Pokiaľ ide o budúcnosť, Albánsko potrebuje zrýchliť reformu súdnictva. Malo by preskúmať a posilniť inštitucionálne a právne usporiadanie súdnictva. Na zabezpečenie nezávislosti, transparentnosti, zodpovednosti a účinnosti súdnictva treba ešte dokončiť alebo prijať základné právne predpisy vrátane zmien a doplnení ústavy s cieľom odpolitizovať menovanie sudcov Najvyššieho súdu. Nedávno prijaté právne predpisy sa musia účinne vykonávať s plnou podporou politikov aj sudcov.

Okrem toho musí Albánsko osobitnú pozornosť venovať vykonávaniu reformy verejnej správy, najmä pokiaľ ide o štrukturálne právne predpisy a správne akty. Potrebne je prijať a urýchlene vykonávať aj sekundárnu legislatívu o novom zákone o štátnej službe. Treba zabezpečiť kontinuitu verejnej správy a zvýšiť profesionalitu, odpolitizovanie a zodpovednosť.

Budú potrebné ciele opatrenia v boji proti korupcii, taktiež prostredníctvom vybavenia ústredného koordinačného orgánu potrebnou právomocou a kapacitami, ako aj silnou politickou podporou. Potrebne je zvýšiť kapacitu prevencie a represie a nezávislosť inštitúcií presadzujúcich právo. V parlamente treba zabezpečiť riadne prejednávanie správ nezávislých inštitúcií.

Na základe počiatočných výsledkov je potrebné ďalej zlepšovať aj výsledky účinných vyšetrovaní a trestných stíhaní prípadov organizovaného zločinu. Ďalšie úsilie je potrebné vynaložiť na uzavretie zmien trestného zákonníka a na účinné rozšírenie využitia hodnotení hrozieb, výmeny informácií a cielených, proaktívnych vyšetrovaní. Aktívnejší prístup treba prijať aj pokiaľ ide o vyšetrovanie nevysvetliteľného bohatstva a podozrenia z prania špinavých peňazí.

V oblasti ľudských práv by mali byť prioritami návrh nových právnych predpisov a vykonávanie jestvujúcich právnych predpisov s jasným zameraním na práva osôb so zdravotným postihnutím, práva detí a začleňovanie Rómov. Pokiaľ ide o slobodu prejavu, ďalšie úsilie je potrebné vynaložiť s cieľom v plnej miere garantovať nezávislosť regulačného orgánu médií.

Pokiaľ ide o **hospodárske kritériá**, Albánsko dosiahlo na ceste k funkčnému trhovému hospodárstvu určitý pokrok. Zo strednodobého hľadiska by Albánsko malo byť schopné odolávať konkurenčným tlakom a trhovým silám pôsobiacim v rámci Únie za predpokladu, že urýchli štrukturálne reformy.

Albánsko si zachováva makroekonomickú stabilitu. Rast HDP sa spomalil, ale stále zostáva kladný hlavne z dôvodu vonkajšieho dopytu. Nízka inflácia vytvorila priestor pre menovú politiku, ktorá stimuluje rast, ale je otázne, ako sa prenesie do reálneho hospodárstva, pretože sa spomalil rast poskytovania úverov v dôsledku vysokého a rastúceho podielu problémových úverov. Rozpočtový deficit je stále vysoký a verejný dlh sa ďalej zvýšil, čo viedlo k prekročeniu a zrušeniu zákonom stanoveného stropu dlhu vo výške 60 % HDP. Na trhu práce nastalo mierne zlepšenie, ale nezamestnanosť je stále vysoká. Deficit bežného účtu sa síce zmenšil, ale je stále vysoký. Hospodárstvo je naďalej vystavené domácim štrukturálnym slabším aj nestálosti globálnej ekonomiky.

Aby sa zabezpečil dlhodobý udržateľný hospodársky rast, Albánsko musí fiškálnu a menovú politiku orientovanú na stabilitu doplniť štrukturálnymi reformami. Albánsko bude musieť riešiť vysoké úrovne rozpočtového deficitu a verejného dlhu a jeho krátkodobý charakter. Okrem toho bude musieť zlepšiť fiškálnu predvídateľnosť znížením opakovaného nadhodnocovania príjmov a efektívnejším výberom daní. Zlepšenie podnikateľského a investičného prostredia je zásadne dôležité pre diverzifikáciu hospodárstva a podporu

dlhodobého rastového potenciálu. Ten možno, okrem iného, dosiahnuť posilnením právneho štátu, bojom proti korupcii a riešením nedoplatkov, ako aj rozvojom infraštruktúry a posilnením ľudského kapitálu. Veľkú výzvu stále predstavuje tieňová ekonomika.

Dohoda o stabilizácii a pridružení sa stále vcelku hladko vykonáva a Albánsko naďalej zosúladzuje svoje právne predpisy s právnymi predpismi EÚ vo viacerých oblastiach, čím zvyšuje svoju **schopnosť prevziať na seba povinnosti členstva**. Zlepšenia sa zaznamenali v oblastiach, ako je verejné obstarávanie, štatistika, spravodlivosť, sloboda a bezpečnosť a clá. Albánsko potrebuje vynaložiť ďalšie úsilie na zabezpečenie účinného presadzovania práv duševného a priemyselného vlastníctva a osobitnú pozornosť venovať odvetviu energetiky vrátane diverzifikácie energetických zdrojov, fungovaniu trhu s elektrickou energiou, riešeniu obáv o straty v sieťach a nízkym mieram inkasovania účtov. Ďalej potrebuje s odhodlaním riešiť otázku vracania DPH vrátane jestvujúcich nevyriešených prípadov a znova posilniť ochranu životného prostredia, taktiež prostredníctvom udržateľných investícií v oblasti odpadového hospodárstva a odpadových vôd. Ďalšie úsilie je potrebné vynaložiť v oblasti zamestnanosti a sociálnej politiky. Treba posilniť správnu kapacitu a profesionalitu orgánov poverených vykonávaním *acquis* a chrániť nezávislosť regulačných orgánov. V niekoľkých oblastiach *acquis*, najmä v oblasti verejného obstarávania a finančnej kontroly, je dôležité zvýšiť transparentnosť a zodpovednosť.

Bosna a Hercegovina

Zatiaľ čo ostatné krajiny v regióne postupujú v procese európskej integrácie, Bosna a Hercegovina zostala stáť na mŕtvom bode. Dohoda o stabilizácii a pridružení bola podpísaná v roku 2008 a v roku 2011 sa dokončil proces jej ratifikácie. Dohoda o stabilizácii a pridružení však ešte nenadobudla platnosť, pretože krajina nespĺnila zvyšné požiadavky, predovšetkým nevyvinula dôveryhodné úsilie na vykonanie rozsudku Európskeho súdu pre ľudské práva v prípade Sejdić-Finci, ktorý sa týka diskriminácie občanov na základe etnického pôvodu. Vzťahy EÚ s Bosnou a Hercegovinou preto stále upravuje dočasná dohoda z roku 2008.

Politickí zástupcovia nezdierajú víziu celkového smerovania a budúcnosti krajiny, ani víziu o tom, ako by mala fungovať. Neexistuje žiadny dôkladný vnútropolitický dialóg o základných otázkach, ako je proces integrácie do EÚ, ani sa v súvislosti s tým nestanovili žiadne priority. Pre politických predstaviteľov krajiny nie je prioritou agenda EÚ, v dôsledku čoho krajina nezaznamenala vo svojej európskej perspektíve žiadny pokrok. Krátkodobé stranické alebo etnické záujmy prevládajú nad politikou vstupu Bosny a Hercegoviny do EÚ, ktorá je orientovaná na budúcnosť. Politické uviaznutie vo federácii, ktoré trvá už viac ako rok, negatívne ovplyvňuje riadenie na federatívnej aj štátnej úrovni. Niektorí politickí aktéri naďalej spochybňujú jednotu Bosny a Hercegoviny ako jedného štátu.

Dva kľúčové záväzky v pláne žiadosti krajiny o členstvo v EÚ na rok 2012, a to vykonanie rozsudku v prípade Sejdić-Finci a ustanovenie účinného mechanizmu koordinácie záležitostí EÚ, sa nespĺnili. EÚ vynakladá intenzívne úsilie na pomoc politickým vodcom Bosny a Hercegoviny pri hľadaní spoločného základu pre vykonanie rozsudku v prípade Sejdić-Finci, ale tí s riešením nesúhlasia.

Vykonanie tohto rozsudku je zásadne dôležité nielen preto, aby krajina postúpila na ceste do EÚ, ale aj pre legitímnosť a dôveryhodnosť predsedníctva a Snemovne národov, ktoré sa majú voliť v roku 2014. To by umožnilo odblokovať proces pristúpenia k EÚ, ktorý je nevyhnutný pre vývoj Bosny a Hercegoviny od krajiny zotavujúcej sa z konfliktu po budúci členský štát EÚ. Bez politickej odvahy a odhodlanosti sa však európska perspektíva Bosny a Hercegoviny nezrealizuje.

Rovnako naliehavé a dôležité je ustanovenie mechanizmu koordinácie záležitostí EÚ medzi rôznymi úrovňami vlády. Vo vysoko decentralizovanej krajine, akou je Bosna a Hercegovina, je takýto mechanizmus zásadne dôležitý, aby mohli príslušní zástupcovia Bosny a Hercegoviny v stykoch s EÚ vystupovať v mene celej krajiny a zaväzovať ju. Krajina musí urýchlene vyvinúť mechanizmus, ktorý bude spĺňať základné požiadavky.

Stále ťažšie sa zdôvodňuje poskytovanie predvstupových fondov krajine, ktorej politickí zástupcovia nie sú ochotní dospieť ku konsenzu potrebnému na postup po predvstupovej ceste. Bez tohto konsenzu existuje veľké riziko, že predvstupová pomoc neprinesie očakávané výsledky. Keďže sa doteraz nenašlo riešenie na vykonanie rozsudku v prípade Sejdić-Finci a nebol ustanovený mechanizmus koordinácie s EÚ, nie je možné zachovať rovnakú úroveň financovania z nástroja predvstupovej pomoci. Komisia sa rozhodla pozastaviť ďalšie rokovania o druhom nástroji predvstupovej pomoci dovtedy, kým sa krajina nevráti späť do procesu integrácie do EÚ. Keďže sa nezaznamenal žiadny hmatateľný pokrok, Bosna a Hercegovina riskuje stratu významných finančných prostriedkov predvstupovej pomoci.

Príprava krajiny na prispôbenie sa pristúpeniu Chorvátska sa spomalila, ale ešte pred 1. júlom sa podpísali potrebné dohody súvisiace s prechodom osôb a tovarov cez hranice s Chorvátskom. Komisia považuje za neprijateľné, že Bosna a Hercegovina dodnes odmieta upraviť dočasnú dohodu/dohodu o stabilizácii a pridružení tak, aby zohľadňovala jej tradičné obchodovanie s Chorvátskom. Komisia vyzýva Bosnu a Hercegovinu, aby urýchlene zrevidovala svoju pozíciu tak, aby mohla čo najskôr dokončiť úpravu na základe tradičných obchodných tokov.

Krajina len veľmi obmedzene postúpila v riešení **politických kritérií**. Keďže sa rozsudok v prípade Sejdić-Finci nevykonával, krajina ešte neskončila s diskriminačnými praktikami, pričom občania Bosny a Hercegoviny, ktorí sa nevyjadrili, či patria k jednému z troch konštitutívnych národov, nemôžu kandidovať do predsedníctva a/alebo Snemovne národov Bosny a Hercegoviny. Legislatívne procesy sú všeobecne stále veľmi pomalé z dôvodu nedostatku politickej vôle dospieť ku kompromisom. Dôsledkom častého využívania naliehavého postupu pri uvádzaní zákonov v parlamentnom zhromaždení Bosny a Hercegoviny je rozsiahle využívanie postupu rozhodujúceho národného záujmu. Keďže neexistuje politická dohoda, právne predpisy sa často blokujú pomocou menšinového veta.

Stále pretrváva vysoká miera korupcie, chýbajú účinné preventívne opatrenia proti praniu špinavých peňazí a pokrok dosiahnutý v boji proti organizovanému zločinu a terorizmu je obmedzený. Aj keď sa v celkovej reforme súdneho systému dosiahol len obmedzený pokrok, vykonáva sa viacero odporúčaní, ktoré vydala Komisia v rámci štruktúrovaného dialógu o spravodlivosti: v oblasti posudzovania vojnových zločinov významne pokročilo určovanie súdnej právomoci prípadov v súlade s národnou stratégiou pre vyšetrovanie vojnových zločinov a s pridelovaním primeraných finančných a ľudských zdrojov z príslušných rozpočtov a hlavných príspevkov z nástroja predvstupovej pomoci. Znížil sa počet nevyriešených prípadov. Sľubný je záver protokolov o spolupráci s Chorvátskom a Srbskom na stíhaní páchateľov vojnových zločinov, zločinov proti ľudskosti a genocídy. V Bosne a Hercegovine celkovo stále existujú vážne nedostatky, pokiaľ ide o nezávislosť, účinnosť, zodpovednosť a nestrannosť súdnictva.

Nadalej je obmedzené vykonávanie jestvujúcich nástrojov na ochranu ľudských práv vrátane nástrojov, ktoré chránia lesbičky, homosexuálov, bisexuálov, transsexuálov a intersexuálov (LGBTI) pred násilím a nenávisťnými prejavmi, ako aj vykonávanie akčných plánov v súvislosti s Rómami. Legislatívne medzery stále brzdia udržateľný návrat a miestnu integráciu utečencov a vnútorne presídlených osôb. Právne ustanovenia, ktoré zaručujú slobodu prejavu, síce existujú, ale zastrašovanie novinárov a vydavateľov nadalej vzbudzuje obavy, rovnako ako aj finančné tlaky na prevádzkovateľov verejnoprávneho vysielania. Bosna a Hercegovina

sa naďalej aktívne zúčastňuje regionálnej spolupráce a zachováva dobré susedské vzťahy. Potrebné je už len so susednými krajinami vyriešiť zostávajúce otázky týkajúce sa hraníc a majetku.

Dôkladné prípravy na všetkých úrovniach, ktoré podporila EÚ a iné medzinárodné organizácie, umožnili v roku 1991 vykonať v Bosne a Hercegovine dlho očakávané sčítanie ľudu.

Pokiaľ ide o **hospodárske kritériá**, Bosna a Hercegovina dosiahla na ceste k vytvoreniu funkčného trhového hospodárstva len malý pokrok. Aby bola krajina v dlhodobom horizonte schopná čeliť konkurenčnému tlaku a trhovým silám pôsobiacim v Únii, je potrebné s odhodlaním vyvinúť ďalšie značné úsilie v oblasti reforiem.

V roku 2012 zaznamenalo hospodárstvo pokles o 1,1 %. Ukazovatele za prvý polrok 2013 však nesú určité známky oživenia. Nezamestnanosť je stále veľmi vysoká. Naďalej nízka je kvalita verejných financií, aj keď sa mierne posilnilo riadenie verejných financií. Napriek určitému miernemu zlepšeniu je konsenzus o základoch hospodárskej a fiškálnej politiky naďalej slabý, čo bráni reformám na úrovni krajiny. Veľký a neefektívny verejný sektor s viacnásobnými, vzájomne sa prekrývajúcimi právomocami na štátnej úrovni, na úrovni entít a obcí, alebo na kantónálnej úrovni (najmä vo federácii) stále predstavuje riziko pre fiškálnu udržateľnosť. Neúčinný právny a súdny systém obmedzuje kapacitu presadzovania práva, jednoznačne odrádza od investícií a je zdrojom korupcie.

V Bosne a Hercegovine naďalej vzbudzuje obavy zloženie a nízka účinnosť verejných výdavkov. V tomto kontexte je potrebné ďalej zlepšovať podávanie fiškálnych správ, aby sa zlepšila kvalita analýzy a navrhovania politík. Štrukturálne nepružnosti, ako je nadmerné zdanenie práce a zle ciele sociálne transfery, si budú vyžadovať opatrenia na podnietenie dopytu po pracovnej sile. Orgány vo federácii by mali pokračovať vo vývoji dôchodkovej reformy. Z dôvodu vysokého podielu verejných spoločností v hospodárstve by mali orgány oživiť privatizáciu, ktorá má potenciál zlepšiť fiškálnu situáciu a zaviesť väčšiu konkurenciu. Súkromný sektor treba podporiť zdravým podnikateľským prostredím, predovšetkým zlepšením vymáhania zmlúv a vytvorením jednotného hospodárskeho priestoru v krajine. Veľkú výzvu stále predstavuje tieňová ekonomika.

Nedostatok skutočnej politickej podpory pre agendu EÚ sa odzrkadľuje vo veľmi obmedzenom pokroku, pokiaľ ide o **aproximáciu právnych predpisov a štandardov EÚ**. To sa týka predovšetkým oblastí veterinárnej a potravinovej bezpečnosti, hospodárskej súťaže, verejného obstarávania, energetiky, životného prostredia a zmeny klímy, dopravy, zamestnanosti a sociálnych politík. V ostatných oblastiach, ako je napríklad rozvoj vidieka alebo regionálna politika, je pokrok malý v dôsledku chýbajúcej dohody o príslušných celoštátnych stratégiách. Vo viacerých prípadoch treba do dôležitých orgánov vymenovať nových ľudí. V opačnom prípade sa legislatívny proces zabrzdí. Iné inštitúcie, ako je výbor pre štátnu pomoc, trpia nedostatkom finančných prostriedkov, a preto doteraz nemohli riadne fungovať. Jednou z mála pozitívnych výnimiek je oblasť práv duševného, priemyselného a obchodného vlastníctva, kde pokročili prípravy na zosúladenie so štandardmi EÚ.

Aby mohla Bosna a Hercegovina vyvážať výrobky živočíšneho pôvodu do EÚ, musí rýchlo pokračovať v transpozícii právnych predpisov EÚ o veterinárnej a potravinovej bezpečnosti. Bosna a Hercegovina je jedinou krajinou v regióne, ktorá nezosúladiť svoje právne predpisy so smernicami EÚ o verejnom obstarávaní z roku 2004. To sa musí neodkladne riešiť. Krajina sa musí vytrvalo snažiť o udržateľné vykonávanie všetkých reforiem zavedených v rámci plánu liberalizácie vízového režimu, taktiež pokiaľ ide o širšie opatrenia na hraniciach zamerané na posilnenie národnej a regionálnej bezpečnosti. Činnosti súvisiace s prevenciou zneužitia bezvízového režimu musia pokračovať.

Kosovo

Rok 2013 je pre Kosovo historickým rokom na jeho ceste do Európskej únie Júnové rozhodnutia Rady, ktorými sa povoľuje otvorenie rokovaní o dohode o stabilizácii a pridružení, predstavujú vo vzťahoch EÚ s Kosovom začiatok významnej novej fázy. Rokovania sa oficiálne začnú tento mesiac. Cieľom Komisie je ukončiť tieto rokovania na jar 2014, v lete vypracovať počiatočný návrh dohody, a potom návrhy predložiť Rade na podpísanie a uzavretie dohody.

Kosovo aktívne a konštruktívne pracuje na viditeľnom a udržateľnom zlepšení *vzťahov so Srbskom*. V apríli vyústila účasť Kosova na dialógu, ktorý uľahčila EÚ, do medznej „prvej dohody o zásadách upravujúcich normalizáciu vzťahov“ so Srbskom (prvá dohoda), ktorú v máji doplnil vykonávací plán. Tieto dve strany sa dohodli najmä na tom, že žiadna strana nebude blokovať ani povzbudzovať iných, aby blokovali pokrok druhej strany na jej ceste do EÚ. To predstavuje zásadnú zmenu vo vzťahoch medzi týmito dvoma stranami. Vykonávanie prvej dohody pokračuje a už viedlo k viacerým nezvratným zmenám v teréne. Strany dospeli k dohode o energetike a telekomunikáciách. Pokrok sa zaznamenal aj vo vykonávaní dohôd, ku ktorým sa dospelo v technickom dialógu za podpory misie EULEX o budúcnosti právneho štátu EÚ. Kosovo musí byť naďalej plne oddané pokračujúcej normalizácii vzťahov so Srbskom a vykonávaniu všetkých dohôd dosiahnutých v tomto dialógu. Kosovo musí dokončiť vykonávanie prvej dohody, najmä pokiaľ ide o políciu, spravodlivosť a obecné voľby.

Prvá dohoda sa v *severnom Kosove* stretla s odporom. Eskalácii zabránil zdržanlivý a inkluzívny prístup Prištiny spolu s pozitívnou úlohou, ktorú zohral Belehrad. Po prvej dohode sa zatvorili srbské policajné stanice v severnom Kosove. Srbsko prestalo vyplácať mzdu policajným dôstojníkom, ktorých zamestnávalo Kosovo, srbské súdy zastavili trestné stíhanie prípadov v Kosove a obecné zhromaždenia v štyroch severných obciach boli rozpustené. V severnom Kosove sa majú v novembri konať aj obecné voľby. Dôležité je, aby sa tieto voľby vykonali riadnym spôsobom a aby sa všetci oprávnení voliči volieb zúčastnili a využili svoje demokratické práva. 19. septembra zahynul pri útoku na konvoj misie EULEX v severnom Kosove jeden člen misie EULEX. Tento útok rázne odsúdilo vedenie Kosova aj Srbska.

Kosovo uskutočňuje dôležité politické *reformy*. V apríli Komisia a vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku potvrdili¹, že Kosovo splnilo krátkodobé priority týkajúce sa právneho štátu, verejnej správy, ochrany menšín a obchodu, ktoré boli stanovené v štúdii uskutočniteľnosti² v októbri minulého roka. V apríli Komisia vydala aj svoje odporúčanie Rade, aby podpísala a uzavrela rámcovú dohodu umožňujúcu Kosovu zúčastňovať sa programov Európskej únie.

V decembri sa Kosovo stalo členom Európskej banky pre obnovu a rozvoj. V júni Kosovo podpísalo rámcovú dohodu s Európskou investičnou bankou a Rozvojová banka Rady Európy členstvo Kosova odsúhlasila. Vo februári sa Rada pre regionálnu spoluprácu rozhodla zmeniť svoj štatút s cieľom umožniť Kosovu stať sa právoplatným členom.

Dialóg o *liberalizácii vízového režimu* zostáva v politickej agende Kosova na poprednom mieste. Priština sa snaží zabezpečiť pokrok. Vo februári Komisia prijala prvú správu o plnení požiadaviek plánu liberalizácie vízového režimu zo strany Kosova.³ V apríli Kosovo prijalo svoj akčný plán liberalizácie vízového režimu. Dodnes sa uskutočnili tri zasadnutia vyšších úradníkov. Kosovo dosahuje pokrok v zmene právnych predpisov podľa odporúčaní v správe v úzkej spolupráci s Komisiou, úradom EÚ v Prištine a misiou EULEX. Z tohto hľadiska je

¹ JOIN(2013) 8 final.

² COM(2012) 602 final.

³ COM(2013) 66 final.

potrebné vynaložiť ďalšie úsilie. Kosovo sa musí zamerať aj na vykonávanie právnych predpisov.

Rozsiahly politický konsenzus o európskej perspektíve Kosova je osobitne dôležitý pre tempo procesu aproximácie. Tento cieľ sleduje aj Národná rada pre európsku integráciu. Dôležité je, aby sa tento konsenzus zachoval a ďalej rozširoval. Tieto snahy by mali dokázať kľúčový vklad do rokovaní o dohode o stabilizácii a pridružení.

V štúdii uskutočniteľnosti, ktorú vypracovala Komisia, sa stanovujú prioritné oblasti, na ktoré sa Kosovo musí zamerať, aby si splnilo povinnosti podľa dohody o stabilizácii a pridružení. Sú to právny štát, súdnictvo, verejná správa, volebná reforma a Parlamentné zhromaždenie, ľudské a základné práva, ochrana menšín, otázky obchodu a vnútorného trhu a fytosanitárne a veterinárne otázky.

V kontexte **politických kritérií** vláda Kosova zvyšuje svoju kapacitu na riešenie priorit európskeho integračného procesu. Svoju spôsobilosť preukázala riešením krátkodobých priorit štúdie uskutočniteľnosti a prípravami na rokovania o dohode o stabilizácii a pridružení. Prijala opatrenia aj na zlepšenie dohľadu Parlamentného zhromaždenia nad prácou vlády. Rozhodnutie Parlamentného zhromaždenia prerokovať výsledok prípadu však znamenalo neúspech úsilia Kosova posilniť svoje inštitúcie demokratického riadenia.

Kosovo preukázalo odhodlanie dosahovať výsledky v boji proti organizovanému zločinu a korupcii vrátane spustenia vyšetrovaní a posilnenia legislatívneho rámca. Prvé kroky sa prijali na vypracovanie harmonizovanej štatistiky v tejto oblasti. Kosovo pokračuje aj v dobrej spolupráci s misiou EULEX. Systém súdnictva prešiel významnou reformou. Jej súvislé vykonávanie bude zásadne dôležité pre zavedenie ďalších pozitívnych zmien a bude sa musieť prísne monitorovať. V januári nadobudli účinnosť zákony o súdoch a prokuratúre, ktoré zaviedli nové štruktúry súdov a prokuratúry. Očakáva sa, že nový právny rámec prispeje k nezávislosti, účinnosti, zodpovednosti a nestrannosti systému súdnictva. Kosovo pokračuje aj v readmisii osôb z členských štátov.

Na základe odporúčaní štúdie uskutočniteľnosti Parlamentné zhromaždenie zmenilo články trestného zákonníka o trestnej zodpovednosti médií a ochrane zdrojov novinárov. Bola zriadená rada pre monitorovanie vykonávania, ktorej členmi sú predstavitelia kosovských orgánov a srbskej ortodoxnej cirkvi, a funguje dobre. Začalo sa aj verejnoprávne vysielanie v srbskom jazyku. Bol vymenovaný nový jazykový komisár a jeho kancelária začala vykonávať svoje funkcie. Zvýšil sa rozpočet a počet zamestnancov kancelárie ombudsmana, takže táto inštitúcia môže teraz v Kosove vykonávať svoju úlohu ochrancu dobrého riadenia a ľudských práv.

Kosovo ešte musí zabezpečiť, aby sa dokončila *volebná reforma* a aby právny rámec odzrkadľoval osvedčené postupy EÚ. *Parlamentné zhromaždenie* musí zlepšiť svoj dohľad nad výkonnou mocou zlepšením preskúmania návrhov právnych predpisov a monitorovaním vykonávania politik a zákonov. Vláda musí zabezpečiť primeranú účasť na práci Parlamentného zhromaždenia. Finančná nezávislosť Parlamentného zhromaždenia sa zlepšila, ale na zvýšenie finančnej a správnej nezávislosti Parlamentného zhromaždenia sú potrebné ďalšie kroky (napríklad zlepšenie rokovacieho poriadku a legislatívy o Parlamentnom zhromaždení).

Pokiaľ ide o *právny štát*, Kosovo musí prioritne poskytnúť konkrétny dôkaz o výsledkoch boja proti organizovanému zločinu a korupcii a posilniť legislatívu a jej vykonávanie. V týchto oblastiach musí Kosovo ďalej zlepšiť spoľahlivosť štatistiky. Kosovo musí aktívne podporovať misiu EULEX pri vykonávaní jej mandátu vrátane osobitnej vyšetrovacej pracovnej skupiny. Kosovo progresívne preberá od misie EULEX stále vyššie zodpovednosti.

Z tohto hľadiska je pre Kosovo a EÚ zásadne dôležitým fórom na skúmanie pokroku štruktúrovaný dialóg o právnom štáte.

Vážne obavy naďalej vzbudzuje politické zasahovanie do práce *súdництва*. Rada sudcov a rada prokuratúry musia odhodlane reagovať na útoky proti sudcom, prokurátorom a súdnym inštitúciám. Rovnako musí konať aj Parlamentné zhromaždenie a vláda. Potrebné sú vhodné bezpečnostné a ochranné opatrenia pre sudcov a zamestnancov súdov, ako aj pre prokurátorov, svedkov a žalobcov. Kosovo musí prijať ďalšie opatrenia na zníženie celkového počtu nevyriešených prípadov vrátane presadzovania rozhodnutí súdov a zabezpečiť, aby sa procesy konali vo vhodných priestoroch a v súlade s rokovacím poriadkom. V súlade s legislatívnym rámcom musí pokračovať nábor sudcov a prokurátorov z menšín. Kosovo musí zabezpečiť, aby si špeciálna prokuratúra, ktorá je zodpovedná za prípady organizovaného zločinu, vojnové zločiny a korupciu, zachovala svoje právomoci.

Pokiaľ ide o *verejnú správu*, Kosovo sa musí zamerať na vykonávanie právnych predpisov, stratégie a akčného plánu, čo si vyžaduje silné politické vedenie. Musí sa zlepšiť profesionalita štátnej služby a v súlade s právnymi predpismi musia byť riadne zastúpené osoby patriace k menšinám. Potrebné je zastaviť politické zasahovanie do náboru a menovania štátnych zamestnancov. V oblasti *ľudských a základných práv* je potrebné zjednodušiť zložité a vzájomne sa prekrývajúce inštitucionálne usporiadanie ich podpory a ochrany. Viac úsilia je potrebné vynaložiť na vyšetrovanie a trestné stíhanie fyzických útokov proti novinárom. To isté sa týka násilných incidentov proti komunite lesbičiek, homosexuálov, bisexuálov, transsexuálov a intersexuálov (LGBTI). Pokrok je potrebné dosahovať aj v presadzovaní majetkových práv, napríklad znižovaním počtu nevyriešených prípadov a zlepšovaním presadzovania súdnych a administratívnych rozhodnutí. Potrebné je lepšie presadzovať právne predpisy o ochrane osobných údajov. Parlamentné zhromaždenie musí navrhnúť mechanizmus udržateľného dlhodobého financovania prevádzkovateľov verejnoprávneho vysielania; ešte je potrebné dokončiť aj menovanie členov jeho rady.

Pokiaľ ide o *ochranu menšín*, potrebné je vykonávať právne predpisy o kultúrnom dedičstve a srbskej ortodoxnej cirkvi. Aby proces decentralizácie pokračoval, potrebné je ďalej podporovať orgány miestnej samosprávy. Stratégia a akčný plán pre rómske, aškalské a egyptské komunity sa musia odhodlane vykonávať, pretože situácia týchto menšín v teréne stále vyvoláva veľké obavy. Toto je dôležité aj v kontexte procesu liberalizácie vízového režimu. Etnicky alebo nábožensky motivované útoky sa musia vyšetriť, trestne stíhať a páchatelia sa musia predviesť pred súd.

Pokiaľ ide o **hospodárske kritériá**, Kosovo dosiahlo na ceste k vytvoreniu funkčného trhového hospodárstva určitý pokrok. Aby sa Kosovo mohlo vysporiadať s konkurenčným tlakom a trhovými silami, potrebuje podstatné reformy a investície.

Hospodárstvo Kosova začala ovplyvňovať náročná hospodárska situácia v regióne a EÚ, aj keď menej než v ostatných krajinách regiónu. HDP Kosova v roku 2012 vzrástol o 2,5 %. Fiškálna politika je obozretná a realizácia rozpočtu ukazovala dobrý vývoj. Zaviedlo sa právne záväzné fiškálne pravidlo, ktoré sa má vykonať v roku 2014. Nezamestnanosť sa stále udržiava na veľmi vysokej úrovni. Kosovo naďalej významne investuje do svojej infraštruktúry.

Na podporu stability a zlepšenie sociálnej situácie je potrebné vynakladať nepretržité úsilie. Aby sa znížila nezamestnanosť, musí Kosovo zlepšiť svoju konkurencieschopnosť a podnikateľské prostredie a podporiť súkromný sektor. Zdravé podnikateľské prostredie si vyžaduje ďalšie opatrenia na riešenie nedostatočnej úrovne právneho štátu a korupcie. Privatizácia musí pokračovať. Veľkú výzvu stále predstavuje tieňová ekonomika.

V kontexte rokovaní o dohode o stabilizácii a pridružení je potrebné riešiť priority v oblasti **európskych štandardov**. Kosovo ukončilo reštrukturalizáciu ministerstva obchodu a priemyslu, takže je schopné účinne rokovať o častiach dohody súvisiacich s obchodom, a dokončilo analýzu vplyvu. Kosovo sa snaží pripraviť aj poľnohospodársky cenzus.

Pokiaľ ide o *otázky obchodu a vnútorného trhu*, zásadne dôležité je zlepšenie obchodnej štatistiky Kosova. Kosovo musí pokračovať vo vykonávaní právneho rámca pre obchod, hospodársku súťaž a vnútorný trh. Ako sa uvádza v štúdii uskutočniteľnosti, Kosovo musí zvýšiť svoje úsilie vo viacerých *fytozdravotných a veterinárnych oblastiach*, ktoré ovplyvňujú bezpečnosť potravín. V odvetví *energetiky* je potrebné zvýšiť úsilie o vyradenie elektrárne Kosovo A z prevádzky. Pokrok v ostatných odvetviach je ovplyvnený zameraním na priority stanovené v štúdii uskutočniteľnosti, na prípravu rokovaní o dohode s EÚ a na dialóg o liberalizácii vízového režimu.

Turecko

Turecko je kandidátskou krajinou a strategickým partnerom Európskej únie. Turecko so svojím veľkým, dynamickým hospodárstvom je pre EÚ dôležitým obchodným partnerom a hodnotným komponentom konkurencieschopnosti EÚ v celej colnej únii. Turecko má strategickú polohu aj z hľadiska energetickej bezpečnosti a hrá dôležitú regionálnu úlohu. Komisia podčiarkuje význam prebiehajúcej spolupráce a dialógu o otázkach zahraničnej politiky. Dôležitým cieľom hospodárskych a politických reforiem Turecka zostáva EÚ. Udalosti okolo parku Gezi zdôraznili význam podpory dialógu v celom politickom spektre a v širšom zmysle aj v spoločnosti a potrebu rešpektovania základných práv v praxi.

Pozitívny program, ktorý bol spustený v roku 2012, naďalej podporuje a dopĺňa prístupové rokovania s Tureckom prostredníctvom posilnenej spolupráce v mnohých oblastiach spoločného záujmu. Aj keď priniesol určité pozitívne výsledky, nie je náhradou za rokovania. Úplný potenciál vzťahov medzi EÚ a Tureckom sa naplno využije iba v rámci aktívneho a dôveryhodného procesu pristúpenia. Tento proces je najvhodnejším rámcom pre podporu reforiem súvisiacich s EÚ, rozvoj dialógu o otázkach zahraničnej a bezpečnostnej politiky, posilnenie hospodárskej konkurencieschopnosti a zvýšenie spolupráce v oblasti energetiky, spravodlivosti a vnútorných vecí. Rokovania o pristúpení musia znova nabráť tempo, pričom musia rešpektovať záväzky EÚ a ustanovenú podmienenosť. Z tohto hľadiska predstavuje po viac ako desiatich rokoch patovej situácie v rokovaniach dôležitý krok otvorenie kapitoly 22 – Regionálna politika. Turecko môže zrýchliť tempo rokovaní, ak splní kritériá, dodrží požiadavky rámca pre rokovanie a bude rešpektovať svoje zmluvné požiadavky voči EÚ vrátane úplného a nediskriminačného vykonávania dodatkového protokolu k dohode o pridružení voči všetkým členským štátom.

Zmiešaný obraz v Turecku vyplýva z vývoja v posledných dvanástich mesiacoch podľa **politických kritérií**. Naďalej sa vynakladá významné reformné úsilie. Štvrtý balík reforiem súdnictva, ktorý bol prijatý v apríli, posilňuje ochranu základných práv vrátane slobody prejavu a boja proti beztretnosti v prípadoch mučenia a zlého zaobchádzania. Vláda začala historický mierový proces zameraný na ukončenie terorizmu a násilia na juhovýchode krajiny a dláždí cestu pre riešenie kurdskej otázky. Tento proces by mal v dobrej viere pokračovať na všetkých stranách. Ohlásené opatrenia v demokratickom balíku, ktorý bol predstavený v septembri 2013, predpokladajú ďalšie reformy celého radu dôležitých otázok vrátane používania iných jazykov ako turečtiny, práv osôb patriacich k menšinám, zmien súčasných vysokých prahov zastúpenia v parlamente a financovania politických strán, ktoré by mali zvýšiť pluralizmus. Zásadne dôležitý je pokrok v spolupráci s opozičnými stranami a v súlade s európskymi štandardmi.

Parlamentný výbor pre uzmiernenie strán, ktorý bol zriadený na vypracovanie novej ústavy, pokračuje v práci a dospel k dohode o viacerých článkoch. Táto práca by mala pokračovať v

duchu kompromisu. Významný krok k primeranej ochrane žiadateľov o azyl sa uskutočnil prijatím komplexného zákona o cudzincoch a medzinárodnej ochrane. Pokračuje aj úsilie zamerané na ochranu práv žien, predovšetkým prostredníctvom vykonávania zákona o ochrane rodiny a predchádzaní násilí. Zriadila sa inštitúcia ombudsmana a už aktívne pracuje na plnení svojej úlohy. Začali fungovať aj národné inštitúcie pre ľudské práva.

Okrem toho sa vedie viac politických diskusií o témach, ktoré boli predtým považované za citlivé, vrátane kurdskej otázky, úlohy armády, arménskej otázky alebo práv osôb bez ohľadu na ich sexuálnu orientáciu. Demokratická debata sa šíri najmä prostredníctvom sociálnych médií a vyjadruje sa aj za hranice tradičnej straníckej politiky, taktiež prostredníctvom demonštrácií. Z tohto hľadiska je vlna júnových protestov aj výsledkom rozsiahlej demokratickej reformy, ktorá sa uskutočnila v minulom desaťročí, a vzniku dynamickej a rozmanitej občianskej spoločnosti, ktorú treba rešpektovať a s ktorou treba systematickejšie konzultovať na každej úrovni rozhodovania bez ohľadu na to, kto má v parlamente väčšinu.

Ďalší pokrok však brzdia rôzne pretrvávajúce faktory. Politická klíma je stále poznačená polarizáciou a chýba jej duch kompromisu. Vláda si pri schvaľovaní zákonov vrátane zákonov o sociálne citlivých otázkach zvykla spoliehať sa výlučne na svoju parlamentnú väčšinu bez dostatočnej konzultácie a dialógu so zainteresovanými stranami. Výsledné napätia a frustrácia napokon vyvrcholili v máji a júni kontroverzným urbanizačným projektom v parku Gezi v Istanbule a v mnohých iných mestách vyústili do veľkých protestov. Pokusy osloviť demonštrantov boli obmedzené a zatienilo ich použitie neprimeranej sily polície, polarizujúci jazyk a celková absencia dialógu. V dôsledku tejto konfrontácie prišlo o život šesť osôb a viac ako 8 000 bolo zranených. Inšpekcie, ktoré vykonalo ministerstvo vnútra, dospeli k záveru, že v máji a júni polícia proti demonštrantom použila neprimeranú silu.

Vlna protestov v júni vyniesla na svetlo viacero problémov, ktoré treba urýchlene riešiť. So zreteľom na to, že polícia použila nadmernú silu, sa začali administratívne a súdne vyšetrovania, ktoré by sa mali viesť v súlade s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva a priviesť k zodpovednosti zodpovedné osoby. Mali by sa prijať právne predpisy o ustanovení komisie pre monitorovanie presadzovania práva ako nezávislého dozorného orgánu pre trestné činy polície, ktoré by sa mali vykonávať v súlade s európskymi štandardmi. Minister vnútra urobil pozitívny krok vydaním obežníkov, ktoré majú regulovať správanie policajných dôstojníkov počas demonštrácií. Celkový právny rámec a prax zásahu policajných dôstojníkov by sa však mali zosúladiť s európskymi štandardmi, aby za každých okolností zaručovali rešpektovanie ľudských práv, a najmä slobodu zhromažďovania.

Slobodu prejavu vrátane slobody médií naďalej brzdia kľúčové ustanovenia tureckého právneho rámca a ich výklad sudcami. Autocenzúra v médiách sa šíri aj vďaka štruktúre vlastníctva tureckých médií, v ktorej dominujú veľké priemyselné skupiny, v kombinácii s občasnými zastrašujúcimi vyhláseniami vysokých úradníkov a varovaniami orgánov, ako sa ukázalo, keď hlavné médiá neprinášali správy o júnových protestoch. Toto prostredie viedlo aj k prepúšťaniu novinárov a podávaniu výpovedí novinármi.

Reštriktívny výklad ustanovení o vyvolávaní verejnej nenávisti súdnictvom viedol k viacerým odsúdeniam verejných činiteľov za kritické poznámky o náboženstve. Nejasné vymedzenie pojmu členstva v ozbrojenej organizácii v trestnoprávných predpisoch je naďalej zdrojom veľkého počtu zatknutí a trestných stíhaní. Doteraz nebol ustanovený právny rámec vo veciach viery a výhrady svedomia, ktorý by bol zlučiteľný s rámcom Európskeho súdu pre ľudské práva. Podstatné úsilie je potrebné vynaložiť na účinné garantovanie práv žien, detí a lesbičiek, homosexuálov, bisexuálov, transsexuálov a intersexuálov (LGBTI). Obavy naďalej vzbudzuje domáce násilie, príležitostné zabitia z dôvodu zachovania cti a otázka predčasných

a vynútených sobášov. Turecko musí zabezpečiť rešpektovanie všetkých majetkových práv vrátane práv nemuslimských náboženských komunít.

Tieto nedostatky je potrebné riešiť a štvrtý balík reforiem súdnictva riadne vykonávať v súlade s európskymi štandardmi. Orgány musia zvýšiť svoje úsilie na ochranu ostatných základných práv a slobôd, aby mohli svoje práva bez prekážok požívať všetci občania. Perspektívu pokroku vo viacerých z týchto otázok ponúkajú opatrenia ohlásené v demokratizačnom balíku.

Tieto otázky podčiarkujú pre EÚ význam prehĺbenia jej záväzku voči Turecku v oblasti základných práv. Pokrok v rokovaní o pristúpení a pokrok v politických reformách v Turecku sú dve strany tej istej mince. V záujme Turecka aj EÚ je, aby sa čo najskôr dohodli a oznámili Turecku úvodné kritériá pre kapitoly 23 – *Súdnictvo a základné práva* a 24 – *Spravodlivosť, sloboda a bezpečnosť* s cieľom umožniť otvorenie rokovaní podľa týchto dvoch kapitol. To by významne prispelo k tomu, aby EÚ a jej štandardy zostali kritériami reforiem v Turecku.

So zreteľom na potrebné reformy by celkový rozhodovací proces, celoštátny aj miestny, mal zahŕňať štruktúrovanejšie a systematickejšie konzultácie s občianskou spoločnosťou. Zásadne dôležité je zreformovať jestvujúce právne prostredie, aby bolo všeobecne priaznivejšie pre rozvoj organizácii občianskej spoločnosti. Napríklad je potrebné uskutočniť hodnotenia vplyvov na životné prostredie, ktoré by plne rešpektovali *acquis EÚ*. Už nemožno ďalej vylučovať veľké projekty infraštruktúry. Konzultácie s príslušnými aktérmi občianskej spoločnosti sa veľmi odporúčajú aj v iných oblastiach politiky.

Prvými krokmi k liberalizácii vízového režimu, ktorý poskytne nový impulz pre vzťahy medzi EÚ a Tureckom a obom prinesie konkrétne výhody, sú podpísanie *dohody o readmisii medzi EÚ a Tureckom a súčasný začiatok dialógu o vízach*. Dôležité je, aby tieto dva procesy postupovali a aby sa postup ratifikácie dohody o readmisii v Turecku urýchlene ukončil a mohol v plnej miere a účinne vykonávať.

Pokiaľ ide o *zahraničnú politiku*, Turecko hrá naďalej významnú úlohu vo svojom širšom susedstve napríklad prostredníctvom rozširovania svojich činností netradičného darcu v Africkom rohu, podporovaním prechodu k demokracii v severnej Afrike a zlepšovaním spolupráce s Afganistanom a Pakistanom a medzi Afganistanom a Pakistanom. Osobitne významnú úlohu zohráva v Sýrii, kde podporuje vývoj jednotnejšej opozície a poskytuje humanitárnu pomoc veľkému počtu Sýrčanov, ktorí utekajú zo svojej krajiny. Naďalej poskytuje praktickú podporu rozhovorom skupiny E3+3 s Iránom. Významným príspevkom k cieľu podporovania väčšej európskej energetickej bezpečnosti prostredníctvom južného energetického koridoru bola ratifikácia medzivládnej dohody o projekte Transanatolského plynovodu (TANAP) medzi Tureckom a Azerbajdžanom. Naďalej sa zintenzívňuje pravidelný politický dialóg medzi EÚ a Tureckom, ktorý sa zaoberá medzinárodnými otázkami v spoločnom záujme, ako je napríklad Stredný východ a stredná Ázia, ako aj globálnymi otázkami, ako je boj proti terorizmu a šíreniu jadrových zbraní. Turecko pokračuje vo svojej politike angažovanosti na západnom Balkáne aj prostredníctvom aktívnej účasti v procese spolupráce v juhovýchodnej Európe a svojho príspevku k vojenskej, policajnej a štátoprávnej misii pod vedením EÚ v Bosne a Hercegovine a v Kosove.

Turecko naďalej vyjadruje podporu obnoveniu rokovaní zameraných na dosiahnutie spravodlivého, komplexného riešenia a uskutočniteľného urovnania *cyperskej otázky* v rámci dobrých služieb OSN. Pozitívnym krokom, ktorý by mohol podporiť proces urovnania, je ochota Turecka a Grécka akceptovať styky s hlavnými vyjednávačmi týchto dvoch komunít.

EÚ zdôraznila aj význam pokroku dosiahnutého v normalizácii vzťahov medzi Tureckom a všetkými členskými štátmi EÚ vrátane Cyperskej republiky. V tomto zmysle vyzvala

Turecko, aby zastavilo blokovanie prístupu členských štátov k medzinárodným organizáciám a mechanizmom. Navyše EÚ znova zdôraznila všetky suverénne práva členských štátov EÚ, medzi ktoré, okrem iného, patrí právo uzatvárať dvojstranné dohody, vykonávať prieskum prírodných zdrojov a tieto zdroje využívať v súlade s *acquis* EÚ a medzinárodnými právnymi predpismi vrátane Dohovoru OSN o morskom práve.

V tomto kontexte EÚ v záveroch Rady z 11. decembra 2012 s hlbokým poľutovaním poznamenala, že Turecko si napriek opakovaným výzvam naďalej odmieta plniť povinnosti úplného, nediskriminačného vykonávania dodatkového protokolu k dohode o pridružení voči všetkým členským štátom a ešte stále neodstránilo všetky obmedzenia pre plavidlá a lietadlá, ktoré sú registrované na Cypre, alebo ktoré naposledy pristáli na Cypre. EÚ zdôraznila, že splnenie tejto povinnosti by mohlo významne podporiť rokovací proces. V prípade, že sa v tejto otázke nedosiahne pokrok, EÚ zachová svoje oparenia z roku 2006, ktoré trvalo ovplyvnia celkový proces rokování. EÚ bude naďalej prísne sledovať a skúmať pokrok dosiahnutý vo všetkých otázkach zahrnutých vo vyhlásení Európskeho spoločenstva a jeho členských štátov z 21. septembra 2005. Teraz sa očakáva pokrok bez ďalšieho meškania.

V súlade s rámcom pre rokovania a predchádzajúcimi závermi Európskej rady a Rady sa Turecko jednoznačne musí zaviazat' k dobrým susedským vzťahom a mierovému urovnaniu sporov v súlade s Chartou OSN, prípadne sa obrátiť na Medzinárodný súdny dvor. V tomto kontexte EÚ znova očakáva vážne obavy a nalieha na Turecko, aby sa vyhýbalo akémukoľvek druhu hrozby alebo akcie namierenej proti niektorému členskému štátu, alebo zdroju nezhôd alebo činnostiam, ktoré by mohli poškodiť dobré susedské vzťahy a ohroziť mierové urovanie sporov.

EÚ víta skutočnosť, že iniciatívy spolupráce medzi Gréckom a Tureckom pokračujú s cieľom zlepšiť dvojstranné vzťahy. V septembri sa konalo posledné, 55. kolo prieskumných rozhovorov o vymedzení kontinentálneho šelfu. Grécko a Cyprus predložili oficiálne sťažnosti, že Turecko narušilo ich teritoriálne vody a vzdušný priestor vrátane letov nad gréckymi ostrovmi.

Pokiaľ ide o **hospodárske kritériá**, Turecko má fungujúce trhovú hospodárstvo. Zo strednodobého hľadiska by malo byť schopné odolávať konkurenčnému tlaku a trhovým silám pôsiacim v rámci Únie za predpokladu, že urýchli uskutočňovanie svojho komplexného programu štrukturálnych reforiem.

Po silných mierach rastu, okolo 9 % v predchádzajúcich dvoch rokoch, sa rast tureckého HDP v roku 2012 spomalil na 2,2 %. Sprievodnými javmi boli presun rastu z domáceho dopytu na zahraničný obchod, ktorý dočasne zúžil deficit bežného účtu, a pokles inflácie. V prvej polovici roka 2013 sa rast HDP znova posilnil na 3,7 %. Zároveň sa znova rozšíril deficit bežného účtu a opäť sa zrýchlil rast spotrebiteľských cien. Verejný dlh, ako podiel HDP, naďalej klesá a teraz je už jednoznačne nižší ako 40 %. Od mája sa z dôvodu domácich a globálnych faktorov dostali finančné trhy pod tlak, ktorý viedol k okamžitým reakciám centrálnej banky s cieľom stabilizovať výmenný kurz a pozastaviť odliv kapitálu.

Nedávna hospodárska výkonnosť Turecka ilustruje vysoký potenciál, ako aj pretrvávajúce nerovnováhy hospodárstva. Pokiaľ ide o zahraničný kapitál, Turecko, ktoré sa spolieha na trvalé prílevy kapitálu na financovanie veľkého štrukturálneho deficitu bežného účtu, začalo pociťovať globálne riziká, výsledkom čoho sú veľké výkyvy devízových kurzov a konjunktúrne cykly v hospodárskej činnosti. Riešenie tejto zraniteľnosti si vyžaduje opatrenia na zvýšenie národných úspor a v tomto ohľade hrá dôležitú úlohu fiškálna politika. Prijatie fiškálneho pravidla by zlepšilo transparentnosť rozpočtu, poskytlo dôležitý fiškálny základ a zvýšilo dôveryhodnosť. Veľkým problémom zostáva relatívne vysoká inflácia. Opätovné posúdenie zmesi makroekonomických politík by pomohlo uľahčiť zaťaženie menovej politiky. V strednodobom až dlhodobom horizonte je zásadne dôležité, aby sa

prostredníctvom štrukturálnych reforiem zlepšilo fungovanie trhov tovaru, služieb a práce a zvýšila medzinárodná konkurencieschopnosť.

Prebiehajúci prieskum fungovania **colnej únie** medzi EÚ a Tureckom poskytuje významnú príležitosť na pripomenutie a prediskutovanie potrebnej modernizácie tohto kľúčového nástroja vzťahov medzi EÚ a Tureckom s cieľom dodať obom stranám novú energiu pre obchodnú výkonnosť a hospodársku integráciu.

V dôsledku ďalšieho rozvoja potenciálu Turecka ako križovatky dodávok energie a spoločných výziev v oblasti energetiky, ktoré zdieľa s EÚ, je dôležité rozvíjať rozšírený dialóg o všetkých otázkach v spoločnom záujme.

Pokiaľ ide o **schopnosť prevziať povinnosti súvisiace s členstvom**, Turecko pokračuje v zosúladzovaní s *acquis*. Značný pokrok sa zaznamenal v oblasti voľného pohybu tovaru, finančných služieb, energetiky, regionálnej politiky a koordinácie štrukturálnych nástrojov, vede a výskume a vo vzdelávaní. Významný vývoj nastal v ustanovení právneho rámca v oblasti migrácie a poskytovania azylu. Zlepšil sa právny rámec pre boj proti financovaniu terorizmu. Nové právne predpisy o elektrickej energii túto oblasť vo veľkej miere zosúladili s *acquis*. Komisia v rámci pracovných skupín posúdila dosiahnutý pokrok podľa pozitívneho programu a Turecku a členským štátom oznámila, ktoré kritériá považuje za splnené. Komisia taktiež uznala pokrok, ktorý sa dosiahol v dôležitých požiadavkách, pokiaľ ide o súdnictvo a základné práva. V niektorých kapitolách vrátane verejného obstarávania, politiky hospodárskej súťaže, poľnohospodárstva a rozvoja vidieka, bezpečnosti potravín, veterinárnej a fytosanitárnej politiky a daní je pokrok obmedzený.

Komplexné úsilie by sa malo naďalej vynakladať v oblasti práva duševného vlastníctva, poľnohospodárstva a rozvoja vidieka, bezpečnosti potravín, veterinárnej a fytosanitárnej politiky, sociálnej politiky a zamestnanosti, životného prostredia a zmeny klímy, ako aj v oblasti ochrany spotrebiteľov. Ďalší významný pokrok si vyžaduje súdnictvo, základné práva a spravodlivosť, sloboda a bezpečnosť. Treba pokračovať v zosúladzovaní právnych predpisov, najmä v oblasti verejného obstarávania, politiky hospodárskej súťaže a daní. Turecko musí rozvíjať svoju inštitucionálnu kapacitu najmä v rámci kapitol o práve obchodných spoločností, doprave, ako aj o regionálnej politike a koordinácii štrukturálnych nástrojov.

Island

Po všeobecných voľbách, ktoré sa konali 27. apríla 2013, sa vláda rozhodla pozastaviť rokovania o prístúpení k EÚ a uviedla, že rokovania nebudú pokračovať, kým ich neschváli referendum. Islandský výbor pre rokovania s EÚ bol rozpustený. Toto rozhodnutie znamená, že prístupový proces sa zastavil. Vláda uviedla, že uskutoční hodnotenie stavu doterajších rokovaní, ako aj vývoja v Európskej únii, ktoré v nadchádzajúcich mesiacoch predloží na prerokovanie islandskému parlamentu.

Islandské orgány za novej vlády prestali prispievať do tejto správy. Podávanie správ Komisie v rámci tohto oznámenia sa prispôsobilo tak, aby zohľadnilo túto skutočnosť a týkalo sa obdobia od septembra 2012 do nástupu novej vlády v máji 2013.

Do dnešného dňa sa otvorilo 27 kapitol rokovaní, z ktorých 11 bolo predbežne uzavretých. V tomto zmysle nastal počas vykazovaného obdobia podstatný pokrok, pretože deväť kapitol sa otvorilo a jedna sa predbežne uzavrela. Island je pre EÚ dôležitým partnerom z dôvodu jeho členstva v Európskom hospodárskom priestore, účasti v schengenskom priestore, ako aj z dôvodu spoločných záujmov v oblasti obnoviteľných zdrojov energie a zmeny klímy a so zreteľom na strategický význam politiky EÚ pre Arktídu.

Island, ako riadne ustanovená a fungujúca demokracia, naďalej v plnej miere spĺňa **politické kritériá** členstva v EÚ.

Pokiaľ ide o **hospodárske kritériá**, Island možno považovať za krajinu s fungujúcim trhovým hospodárstvom.

Podstatnou prekážkou investícií a rastu sú obmedzenia pohybu kapitálu. Kľúčovou výzvou zostáva zrušiť tieto kontroly a zároveň zachovať stabilitu výmenného kurzu. V júni 2012 vznikla v rámci prístupu na žiadosť islandskej vlády ad-hoc skupina pre odstránenie kontrol kapitálu, ktorej členmi sú experti z Európskej centrálnej banky, Komisie a Medzinárodného menového fondu, s cieľom posúdiť vyhliadky na zrušenie týchto kontrol.

Pokiaľ ide o **nástroj predvstupovej pomoci (IPA)** pre Island, Komisia z dôvodu účelu tohto nástroja a rozhodnutia vlády týkajúceho sa prístupových rokovaní pozastavila prípravné práce na druhom nástroji predvstupovej pomoci. Komisia už nepodpíše žiadne nové zmluvy v rámci prvého nástroja predvstupovej pomoci. Pokiaľ ide o projekty, na ktoré už boli podpísané zmluvy, Komisia spoločne s islandskými orgánmi uskutočňuje hodnotenie jednotlivých projektov, aby určila, ktoré by mali pokračovať.

Island už dosiahol **vysokú úroveň zosúladenia** v značnom počte oblastí politik, ktorých sa týka *acquis*, prevažne z dôvodu jeho členstva v Európskom hospodárskom priestore. Vo vykazovanom období sa uskutočnili ďalšie kroky k zosúladovaniu vrátane týchto politických oblastí: voľný pohyb tovaru, právo obchodných spoločností, verejné obstarávanie, informačná spoločnosť a médiá a dopravná politika.